

Hanna Tuominen

Salinmäen ulkomuseon päärakennus

Vauriokartoitus ja
korjaussuunnitelma

Opinnäytetyö

Syksy 2010

Kulttuurialan yksikkö

Konservoinnin koulutusohjelma

Rakennuskonservointi

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Kulttuuri ja muotoilu

Koulutusohjelma: Konservoinnin koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Rakennuskonservointi

Tekijä: Hanna Tuominen

Työn nimi: Salinmäen ulkomuseon päärakennus: vauriokartoitus ja korjaussuunnitelma

Ohjaaja:

Vuosi: 2010

Sivumäärä: 57

Liitteiden lukumäärä: 4

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli tutkia Salinmäen ulkomuseon tilan historian vaihteita sekä päärakennuksen historia- ja ympäristöarvoja. Tärkeimpänä tavoitteena työssä oli päärakennuksen vaurioiden tutkiminen ja niiden perusteella tehty selvitys rakennuksen korjausmahdollisuuksista.

Tilan historiatietoja löytyi niukasti, mutta kaikki vähäinenkin tieto kirjattiin ylös, jotta ne ovat löydettävissä samasta paikasta. Historia- ja ympäristöarvojen kohdalla tutkittiin eri näkökulmia rakennuksen arvojen määrittelymiseen ja kuinka nämä arvot toteutuvat Salinmäen rakennuksen kohdalla. Tutkimuksessa todettiin, että Salinmäen tila sijaitsee maisemallisesti arvokkaalla alueella, ja tilan rakennukset ovat merkittävä osa tätä kulttuuriympäristöä. Lisäksi päärakennuksen katsottiin olevan myös rakennushistoriallisessa mielessä arvokas. Tästä kertovat muun muassa rakennuksen ajalleen tyypillisyydet, materiaaleissa ja rakenteissa havaittava kerroksellisuus sekä rakennuksen vanha ikä.

Päärakennuksen vaurioita kartoitettaessa huomattiin rakennuksen suurimman ongelman olevan hirsirungossa. Alimmat hirret ovat lahonneet ja samalla aiheuttaneet yhden nurkan vajoamisen. Vaurio todettiin sen verran suppeaksi, että sen pystyy vielä korjaamaan vaihtamalla alimmat hirret ja paikkaamalla lahonneita kohtia. Korjaussuunnitelman yhteydessä tutkittiin muidenkin rakenteiden vauriot ja kuinka niiden kohdalla toimitaan konservoinnin näkökulmasta siten, että rakennus saadaan säilytettyä mahdollisimman autenttisena. Toimenpiteiden suunnittelussa punnittiin eri vaihtoehtoja, joiden yhteydessä tutkittiin esimerkiksi mitä vaikutuksia korjauksilla on rakenteiden toimivuudelle ja rakennuksen historia-arvolle, ja kuinka kannattavia ne ovat taloudellisesti.

Avainsanat: Historia- ja ympäristöarvot, vauriokartoitus, hirsirungon korjaus, Salinmäen tila.

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: Culture and design

Degree programme: Conservation

Specialisation: Building conservation

Author/s: Hanna Tuominen

Title of thesis: The main building of Salinmäki museum: The damage survey and repair plan

Supervisor(s): Janne Jokelainen

Year: 2010

Number of pages: 57

Number of appendices: 4

The aim of this thesis was to research the main building of Salinmäki museum. The research included the history of Salinmäki and its values which were based on history and environment of the building. The main purpose of the thesis was to clarify the damages of the wooden building and make the repair plan for them.

The biggest problem is in the framework of the building. The lowest logs have suffered from the rot defects and need repairing. Besides the plans of the framework the thesis includes also plans for other structures and their defects. All the plans were considered from the different viewpoints, because there weren't simple answers or solutions to any of the situations. Every defect is unique in different buildings and needs its own plan so that the old building can be preserved.

Keywords: Salinmäki museum, values of the history and environment, damage survey, repairing of the framework.

SISÄLTÖ

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ	2
THESIS ABSTRACT	3
SISÄLTÖ	4
KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO	5
1 JOHDANTO	8
2 SALINMÄEN ULKOMUSEO.....	9
2.1 Salinmäen ulkomuseon pihapiiri ja sen ympäristö.....	9
2.2 Päärakennuksen käyttötarkoitus	12
2.3 Museon ylläpitäjä – Pälkäne-Seura ry.....	12
3 HISTORIA.....	14
3.1 Salinmäen henkilöhistoria	14
3.2 Salinmäen huonejako.....	15
3.3 Päärakennuksen korjaukset ja muutokset.....	18
3.4 Historia- sekä ympäristöarvot.....	20
4 RAKENTEET, VAURIOT JA KORJAUSSUUNNITELMA.....	23
4.1 Perustus ja maanpinta	23
4.2 Alapohja	25
4.3 Hirsirunko	28
4.4 Kuisti	36
4.5 Vuorilaudoitus	36
4.6 Yläpohja ja vesikatto	42
4.7 Sisätilojen pinnat.....	44
4.8 Tulisijat ja hormit	51
4.9 Ikkunat ja ovet.....	53
5 TYÖJÄRJESTYS JA RAKENNUKSEN HUOLTO.....	54
6 POHDINTA	55
LÄHTEET	56
LIITTEET	58

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. Salinmäen ulkomuseon päärakennus.	10
Kuva 2. Pohjoispääty.	10
Kuva 3. Salinmäen pihapiiri. Kuva ei ole mittakaavassa. (Pälkäne-Seura ry.)	11
Kuva 4. Alkman-Kämpin isäntäpari, Henriikka ja Antti Alkman. Kuva on otettu viimeistään kesällä 1916. (Pälkäne-Seuran arkisto.)	14
Kuva 5. Salinmäen päärakennuksen pohjapiirros. Ei mittakaavassa.	16
Kuva 6. Yksinkertaisessa parituvan pohjassa kahden tuvan välissä on läpikuljettava eteinen. (Kolehmainen & Laine, MV.)	17
Kuva 7. Hirsien liitoskohta.	20
Kuva 8. Nurkkakivi on peittynyt lähes kokonaan maa-aineksen alle.	24
Kuva 9. Pihan puoleinen maanpinta johtaa sadevesiä rakennusta kohti.	24
Kuva 11. Rinnakkaishuoneen (1.) lattiakannattajista ja lattialaudoista löytyi hyönteisvaurioita.	27
Kuva 12. Jyrkkä- eli sahanurkka. (Museovirasto)	28
Kuva 13. Puukon terä uppoaa helposti lahosta pehmenneeseen puuhun.	29
Kuva 14. Takaseinällä laho on vaurioittanut ainakin kahta alimmaista hirttä.	30
Kuva 15. Hirren osittaista uusimista paikkapalalla. (Museovirasto)	31

Kuva 16. Hirren huonokuntoisen yläosan uusiminen paikkapalalla. (Museovirasto)	32
Kuva 17. Hirsiä voidaan nostaa nestetunkeilla pystypuiden eli följareiden alta. (Museovirasto)	34
Kuva 18. Rakennusta voidaan nostaa myös seiniin kiinnitettävien rautatukien alapuolelta. (Museovirasto)	34
Kuva 19. Hammaslapaliitos ja sormijatkos. (Museovirasto)	35
Kuva 20. Laudoituksen alaosa on lahonnut	37
Kuva 21. Maalipinta halkeilee.	37
Kuva 22. Nykyiset räystääslaudat sopivat rakennuksen tyyliin.	43
Kuva 23. Porstuan perällä on keittiö	44
Kuva 24. Porstuan tapetti	44
Kuva 25. Keittiön tapetteihin on tullut repeytymiä ja likavaurioita	45
Kuva 26. Tuvassa on vanha pirttipöytä ja sen kahta seinää kiertää pitkät penkit.	46
Kuva 27. Rinnakkaishuoneista on kulku toisiinsa. Vasemman puoleinen ovi vie rinnakkaishuoneeseen (2.) ja oikean puoleinen ovi porstuaan.	47
Kuva 28. Rinnakkaishuoneesta (1.) löytyi kolme tapettikerrosta	48
Kuva 29. Keskimmäinen tapetti	48
Kuva 30. Alimmainen tapetti.	49

Kuva 31. Rinnakkaishuone 2. katonrajassa kulkee ohut boordinauha. 49

Kuva 32. Rinnakkaishuoneen (2) oikean puoleinen ikkuna on vuotanut ja aiheuttanut tapettiin kosteusvaurioita. Sienten sijainnit on merkattu kuvaan ympyröillä. 50

Kuva 33. Keittiön hella. 52

Kuva 34. Tuvan leivinuuni. 52

Kuva 35. Rinnakkaishuoneen 1. tulisija. 52

Kuva 36. Rinnakkaishuoneen 2. tulisija. 52

1 JOHDANTO

Aikaisemmin maatilana toiminut Salinmäen tila sijaitsee Pirkanmaalla, Pälkäneen Mälkilän kylässä. Nykyään museokäytössä olevan Salinmäen tilan pihapiiri koostuu asuinrakennuksesta, kahdesta aitasta, saunasta ja viljamakasiinista. Aikoinaan pihassa oli myös muita maanviljelyyn ja karjanhoitoon liittyviä rakennuksia. Viimeisen asukkaan Olga Alkmanin kuoltua vuonna 1960 tilan omistus siirtyi Pälkäneen kunnalle. Salinmäen rakennukset ovat olleet museokäytössä vuodesta 1965. Yleisölle ulkomuseo avattiin vuonna 1977.

Salinmäen 1800-luvulla rakennettu päärakennus on päässyt osittain huonoon kuntoon ja tarvitsee korjaustoimenpiteitä ennen kuin vauriot pääsevät etenemään. Osassa sisätilojen seinämateriaaleista on kosteus-, lika- ja repeytymävaurioita. Lisäksi vuorilaudoitus on osittain laho ja sen maali irtoilee. Vakavimmat vauriot rakennuksen säilymisen kannalta ovat hirsirungossa. Rungon alimmat hirret ovat päässeet lahoamaan lähes joka puolelta rakennusta. Näkyvimmän vaurion laho on aiheuttanut etuseinän vasemmanpuoleisessa nurkassa, joka on päässyt painumaan, jolloin nurkan kohdalla olevan huoneen lattiakin on laskeutunut. Lahovaurioiden syntyyn on monta osatekijää, jotka pitää tietää ja korjata varsinaisen rungon korjauksen lisäksi. Jos alimmat hirret vaihdetaan, mutta vaurioiden aiheuttajille ei tehdä mitään, ovat hirret taas nopeasti lahonneet.

Työn tilaaja ja Pälkäneen kotiseutumuseon toiminnan ylläpitäjä, Pälkäne-Seura ry, haluaa ensisijaisesti kohteesta kuntotutkimuksen sekä korjaussuunnitelman. Näiden lisäksi työ sisältää tilan historiatietoja sekä historia- ja ympäristöarvojen tutkimista. Kaikki korjaustoimenpiteet suunnitellaan konservoinnin näkökulmasta, kunnioittaen kohteen autenttisuutta ja kerroksellisuutta niin, että kohde voidaan säilyttää mahdollisimman muuttumattomana seuraaville sukupolville. Tavoitteena on tehdä Pälkäne-Seuralle korjaussuunnitelma, joka keskittyy etenkin rakennuksen rungon korjaamiseen ja jota voidaan hyödyntää rakennuksen korjauksissa, budjetin suunnittelussa ja korjausavustuksia hakiessa.

2 SALINMÄEN ULKOMUSEO

2.1 Salinmäen ulkomuseon pihapiiri ja sen ympäristö

Salinmäen ulkomuseo sijaitsee Pälkäneellä, Mälkilän kylässä. Mallasveden pohjoispuolella, Myttääläntien (176, 36600 Pälkäne) varrella sijaitsevan ulkomuseon ympärillä avautuvat avarat pelto- ja järvimaisemat. Ympäristö on kaunista maaseutua, jossa on jonkin verran asutusta. Museon vieressä on vanha kansakoulurakennus ja lisäksi lähiympäristössä on muun muassa Myttäälän entinen sotilasvirkatelo, joka on toiminut myös Maatalouden tutkimuskeskuksen Hämeen tutkimusasema.

Salinmäen ulkomuseon vieressä sijaitsee 1920-luvulla rakennettu Myttäälän entinen kansakoulu, jonka tiloihin on sijoitettu osa kotiseutumuseon kokoelmasta. Museon tilojen lisäksi entisessä koulussa toimii Myttäälän ryhmäperhepäiväkotia. Koulun läheisyydessä sijaitsee rautakautinen muinainen uhripaikka, joka on rekisteröity Pirkanmaan kiinteäksi muinaisjäänneksi. Ennen kansakoulun rakentamista rakennuksen paikalla on sijainnut uhrilehdon seitsemän lähettä, jotka on myöhemmin täytetty maalla, mutta osasta lähteistä kuitenkin kumpuaa vielä kosteutta. Pihalla olevat kivet viittaavat polttokalmistoon ja lisäksi pihalla kasvava mänty on ollut perimätiedon mukaan uhripuu. (Kulttuuriympäristö rekisteriportaali1997).

Salinmäen ulkomuseon päärakennus on 1800-luvulle ja 1900-luvun alulle tyypillinen suomalainen talonpoikaistalo (Kuvat 1 & 2). Yksikerroksinen päärakennus koostuu umpikuistista, porstuasta eli eteistilasta, isosta tuvasta, porstuakamarista, kahdesta rinnakkaishuoneesta ja kylmästä vintttilasta. Luonnonkivisten nurkkakivien päälle perustettu hirsirakennus on noin viisitoista metriä pitkä ja kuusi metriä leveä. Rakennuksesta tehdyt mittapiirustukset löytyvät tekijältä (Hanna Tuominen), Seinäjoen ammattikorkeakoulun konservoinnin toimipisteen arkistosta sekä Pälkäne-Seuran arkistosta. Pohjapiirustusten lisäksi rakennuksesta on tehty julkisivupiirustukset sekä kamareiden uunien piirustukset.

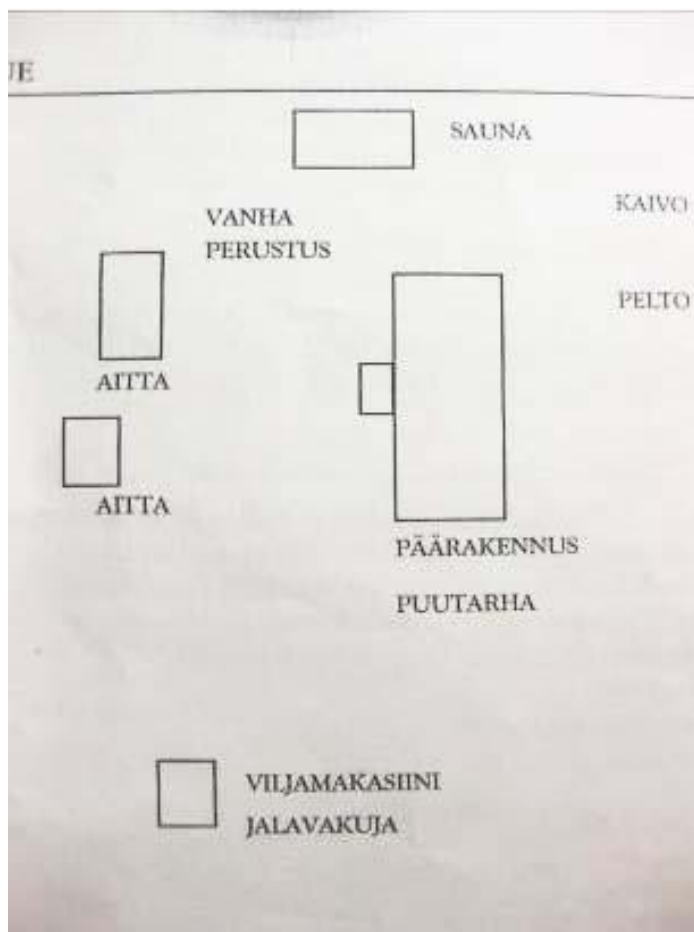
Kuva 1. Salinmäen ulkomuseon päärakennus.

Kuva 2. Pohjoispääty.

Pystyrimalaudoilla vuoratus asuinrakennuksen lisäksi pihapiirissä on punamullattu pitkä aitta, sauna, pärevuorattu viljamakasiini ja Soinin tilalta Kaitamon kylästä siirretty aitta (Kuva 3). Pihapiirissä on aikoinaan ollut myös navetta, pakari, riihi, paja, kellareita ja talli. Yhtä aittaa lukuun ottamatta rakennukset ovat alkuperäisellä paikallaan. Ulkorakennukset ovat tällä hetkellä hyvässä kunnossa eivätkä tarvitse kiireellistä korjausta, kuten päärakennus.

Pihaan johtaa jalavakuja. Pälkäneen kotiseutumuseon tulevaisuus museosuunnitelmassa mainitaan museon pihassa säilyneen villiintyneinä useita vanhoja piha- ja puutarhakasveja, kuten hopeapaju, idänvirpiangervo, omenapuu, pajuangervo, saarni, jalava, juhannusruusu, karhuköynnös, kirsikka, päivänliilja ja pihasyreeni. (Simola 1997, 3.)

Kuva 3. Salinmäen pihapiiri. Kuva ei ole mittakaavassa. (Pälkäne-Seura ry.)

2.2 Päärakennuksen käyttötarkoitus

Salinmäen päärakennus on toiminut maatilan asuinrakennuksena 1800-luvulta 1960-luvulle saakka, jolloin talon viimeinen asukas kuoli ja tila siirtyi Pälkäneen kunnan omistukseen. Maatilan rakennukset otettiin museokäyttöön vuonna 1965 ja vuonna 1977 pihapiiristä ja sen rakennuksista avattiin ulkomuseo-alue, jonka toimintaa ylläpitää kotiseutuyhdistys, Pälkäne-Seura ry. Seuran tavoitteena on säilyttää jäljellä olevat rakennukset ja niiden historiallinen arvo. Tällä hetkellä rakennus on muuten tyhjänä, paitsi tuvassa on säilytyksessä joitakin esineitä. Yleensä rakennuksen säilymisen edellytyksenä talolla on oltava jokin käyttötarkoitus, jotta se ei jää hylätyksi. Päärakennukseen on suunnitteilla näyttely, joka kuvastaa mahdollisimman todentuntuisesti talon viimeisen asukkaan, Olgan, elämää Salinmäen tilalla. Näyttelyä varten ei tarvitsisi tehdä suuria muutostöitä rakenteisiin ja materiaaleihin, jolloin se mahdollistaisi hyvin rakennuksen ja sen historiallisten kerrostumien, kuten tapettien ja muiden pintamateriaalien säilymisen.

2.3 Museon ylläpitäjä – Pälkäne-Seura ry.

Teoksessa Pälkäneen historia II (1988) kerrotaan, kuinka Pälkäneellä kotiseututyö alkoi 1930-luvulla ja vuonna 1937 perustettiin Pälkäneen museoyhdistys. Yhdistys keräsi tulevaan museoon esineistöä ja järjesti tapahtumia, joilla pyrittiin tehostamaan museoesineiden keräystä sekä saamaan yhdistykselle lisää jäseniä. Kylälaisten lahjoitusten avulla esineistöä saatiin kerättyä tarpeeksi näyttelyä varten ja kesällä vuonna 1938 avattiin yleisölle Pälkäneen Onkkaalan vanhaan Aholinin tuulimyllyyn sijoitettu maatalousnäyttely, jossa esineistö koostui lähinnä maatalous- ja kotitaloustavaroista. (Vuorensola 1988, 526–527)

Vuonna 1948 Pälkäneen Museoyhdistyksen nimi muutettiin Pälkäne-Seuraksi. Puheenjohtajaksi valittiin Runo Uotila, joka oli vahvasti mukana jo Museoyhdistyksen toiminnassa. Pälkäne-Seuran tarkoituksena oli kohentaa museota sekä elvyttää Pälkäneen kotiseututoimintaa. Kotiseututiedon keräämisen lisäksi seuran toimintaan on muun muassa kuulunut Pälkäneen muinaisuuden tuntemuksen kehittämistä kaivauksien avulla sekä Pälkäneen luonnon tuntemuksen parantaminen.

Lisäksi seura järjesti kyläläisille kesäisin suositun juhlan, Pälkäne-päivän. (Vuorensola 1988, 698–700)

Nykyään Pälkäne-Seura ylläpitää kolmea kesäisin avoinna olevaa museota: Tuulimyllymuseota Onkkaalassa, Salimäen museota Mälkilässä sekä Rönnavikin viinitilalle Laitikkalaan sijoitettua vesitehdasmuseota. Lisäksi se järjestää tapahtumia, kuten Oksalan rusthollin perinnepäivän sekä Kostia-tapahtuman. Pälkäne-Seuran hallituksessa on puheenjohtaja, Anna-Mari Henriksson-Helmikkala ja sihteeri Ulla Sirén.

3 HISTORIA

3.1 Salinmäen henkilöhistoria

Salinmäen tilan omistivat 1800-luvun lopulla seppä Antti Alkman yhdessä vaimonsa Henriikan (o.s. Sipilä) kanssa (Kuva 4.). Vuonna 1868 he ostivat Sipilän talon puolikkaan ja vuonna 1888 Kämpin talon puolikkaan (Liite 1). Salinmäen maita vuokrattiin mäkitupalaisille. Antin ja Henriikan poika, Johannes Alkman (Juho) jatkoi tilan hoitoa yhdessä vaimonsa Olgan (o.s. Hagelberg) kanssa vuodesta 1916. (Simola 1997, 3.)

Kuva 4. Alkman-Kämpin isäntäpari, Henriikka ja Antti Alkman. Kuva on otettu viimeistään kesällä 1916. (Pälkäne-Seuran arkisto.)

Johannes oli mukana Pälkäneen maatalouden kehityksessä ja toimi maataloustuottajien paikallisyhdistyksen johtokunnassa (Vuorensola 1988, 427). Edistyksellisenä maanviljelijänä hän omistikin Pälkäneen ensimmäisen traktorin. Salinmäen tilan lisäksi Johannes Alkman omisti Uudenkylän kartanoa Siuntiossa, mutta mu-

seon arkistosta löytyneen asiakirjan jäljennöksen mukaan se jätettiin myytäväksi vuonna 1912 (Liite 2). Johanneksella ja Olgalla oli kolme poikaa: Sakari, Yrjö ja Niilo. Sakari lähti vapaaehtoiseksi Viron vapaussotaan ja kuoli Itä-Karjalassa vuonna 1919 (Vuorensola 1988, 369). Kolme vuotta myöhemmin, syyskuussa vuonna 1922 Johannes menehtyi traktorionnettomuudessa. Perheen pojat, Yrjö ja Niilo vaihtoivat sukunimensä muotoon Alkama. Yrjö meni naimisiin Myttäälän koulun opettajan kanssa ja sai tilasta oman osuuden. Perheen kohtalo oli murheellinen, kun Olga-emäntä menetti kaikki poikansa sodissa. Yrjö kaatui talvisodassa ja Niilo kuoli haavoituttuaan jatkosodassa vuonna 1944. (Simola 1997,3.)

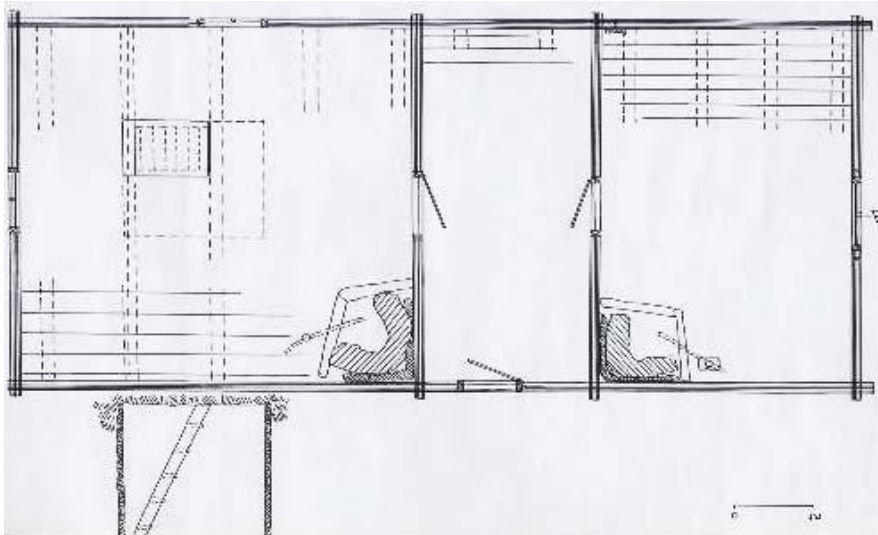
Salinmäestä oli jo aikaisemmin myyty alueita ja sodan jälkeen siitä erotettiin rintamamiestaloja. Tilan omistus jäi osittain Yrjön leskelle ja osittain Olga Alkmanille. Olga vuokrasi päärakennuksesta huoneita, paitsi keittiötä ja kamaria, joissa hän itse asui 80-vuotiaaksi asti. Vuonna 1960 Olga kuoli ja tilan omistus siirtyi Pälkäneen kunnalle. (Simola 1997, 4.)

3.2 Salinmäen huonejako

Salinmäen asuinrakennus on huonejaoltaan yksitupainen, mutta siitä löytyy myös joitakin samoja piirteitä kuin paritupaisesta talotyypistä. Molemmat näistä ovat olleet tyypillisiä talonpoikaisasumisen talotyyppejä Suomen maaseuduilla. Salinmäen päärakennus on muodostunut perheen tarpeiden ja talouden mukaan. Alkujaan se koostui pelkästä tuvasta ja myöhemmässä vaiheessa sitä laajennettiin rakentamalla siihen eteinen eli porstua, keittiönä toiminut porstuakamari ja kaksi rinnakkaista kamaria (Kuva 5). Yläkertaan ei ole tehty huoneita, vaan siellä on kylmä vintttila. Pohjakaavaltaan samankaltaisia rakennuksia ovat esimerkiksi Äyhkyrin, Murtovaaran ja Kaunisvaaran päärakennukset (Kolehmainen 1979, 36, 94 & 408).

Kuva 6. Yksinkertaisessa parituvan pohjassa kahden tuvan välissä on läpikuljettava eteinen. (Korhonen 2006.)

Myöhemmässä vaiheessa renessanssiarkkitehtuurille tyypillinen symmetrinen pohjakaava muuttui erilaisiksi versioiksi. Läpikuljettavan eteisen jatkeeksi saatettiin salvoa kamari, joka sijaitsi alkuun rungon ulkopuolella muodostaen pohjakaavaan apilanlehden muodon. Myöhemmin 1600-luvulta lähtien rakennuksen kamari siirrettiin rungon sisäpuolelle. Varhaisimmat kamarilla jatkettavat eteiset olivat 1500-luvun alussa pappiloissa. Talonpoikaisrakentamisessa keskikamareita on ollut 1620-luvulta lähtien, mutta niiden rakentaminen yleistyi vasta 1700-luvulla. Kamareita lisättiin usein myös tupien jatkeeksi rakennuksen toiseen päähän ja välillä molempiin. Kamareita saattoi olla yksi tai kaksi rinnakkain. Päädyssä sijaitsevat huoneet olivat usein isäntäväen tai perheen naimaikään tulleen tyttären huoneita ja jos kamareita oli useampi, laitettiin yksi huone vieraita varten. (Sarajas-Korte ym. 1988, 23.)

Hämäläinen (1930, 48–50) kertoo, että varakkaimmat rakensivat molemmat tuvat samaan aikaan, mutta muissa tapauksissa ensimmäiseksi rakennettua tupaa saatettiin jatkaa vasta myöhemmin, kun sille oli tarvetta ja varallisuus mahdollisti laajentamisen. Näin tehtiin myös Salinmäellä, jossa tupa salvottiin ennen muuta rakennusta. Aina ei kuitenkaan ollut tarvetta kahdelle tuvalle, vaan toinen tupa saatettiin jakaa kahdeksi tai useammaksi huoneeksi. Jos Salinmäen rinnakkaishuoneiden kohdalla olisi aikoinaan ollut toinen tupa ja se olisi vaihdettu kahdeksi ka-

mariksi, ei Korhosen (2006) kirjoittaman artikkelin mukaan enää olisi kyseessä paritupainen rakennus, vaikka siitä sellaisena usein kirjallisuudessa kirjoitetaan.

Salinmäellä asunto-oloihin on sopinut kahden kamarin rakentaminen ja se palveli paremmin perheen tarpeita kuin toisen tuvan lisääminen. Koska rakennuksessa on vain yksi tupa, se ei noudata paritupatyypin kaavaa, vaan se lasketaan yksitupaisiin asuinrakennuksiin. Ensimmäiset yksitupaiset talot olivat Suomessa rannikoiden ruotsalaispitäjissä luultavasti jo keskiajalla. Satakuntaan ja Keski-Pohjanmaalle rakennustyyppi tuli 1600-luvulla ja 1700-luvulta lähtien siitä on mainintoja myös Hämeestä (Sarajas-Korte ym. 1988, 27). Yksinäistupia saatettiin rakentaa vauraisiin tiloihin myös vierastaloiksi eli pytingeiksi. Yksitupaiset asuinrakennukset mielletään kuitenkin usein vaatimattomiksi kaupunkien köyhien käsityöläisten, maaseudun pikkutorppien tai mäkitupien rakennuksiksi, jotka koostuvat tuvasta, tuvan toisessa päässä olevasta porstuasta ja sen perällä olevasta kamarista (Vuorela 1975 312–314). Salinmäen päärakennuksessa on näiden huoneiden lisäksi kaksi kamaria, minkä takia se on suurempi kuin pieni mökkimäisen oloinen yksinäistupa.

Kooltaan ja ulkonäöltään Salinmäen päärakennus vaikuttaa ulkoapäin parituvalta. Sisäänkäynti sijaitsee pitkän sivun keskivaiheilla, joka antaa vaikutelman parituville tyypillisestä symmetriasta. Harjakattoiset avokuistit yleistyivät talonpoikaistaloissa 1800-luvulla, mutta sitä ennen kuistin sijalla olivat vain rappuset (Vuorela 1975, 330). Myös Salinmäellä sisäänkäyntiin on tuotu arvokkuutta rakentamalla siihen avokuisti, joka on myöhemmin vaihdettu umpinaiseksi lasikuistiksi (Simola 1997, 12).

3.3 Päärakennuksen korjaukset ja muutokset

Salinmäen tarkasta rakentamisajankohdasta ei ole merkintöjä, mutta sen arvioidaan olevan 1800-luvun lopulta. Myöskään päärakennuksen korjauksista, muutoksista ja tilalta puretuista rakennuksista ei löydy juuri tallennettua tietoa. Pälkäneen kotiseutumuseon tulevaisuus-museosuunnitelmassa mainitaan, että päärakennusta on korjattu ainakin 1930-luvun taitteessa. Silloin siihen on lisätty ulkovuoraus

sekä avokuisti on vaihdettu umpikuistiin (Simola 1997, 12). Simolan (1997,12) mukaan tilan maalla on ollut myös toinen asuinrakennus. Siitä ei kuitenkaan ole enempää tietoa.

Tähän on kerätty ne tiedot, mitkä Pälkäneen kotiseutumuseon tulevaisuus - museosuunnitelmaan on kirjattu ylös sekä ne korjaukset ja muutokset, mitkä ovat havaittavissa rakenteita tutkittaessa. Myös Pälkäne-Seuran arkistoista löytyneitä asiakirjoja on hyödynnetty rakennuksen eri vaiheita tutkittaessa. Museosuunnitelmassa on käytetty lähteinä muun muassa Pälkäne-Seuran arkistossa olevia pöytäkirjoja vuosilta 1948–1967, 1967–1979 ja 1993–1997. Rakennusajankohtaa arvioidaan dokumentteja, materiaaleja ja rakenteita tutkimalla. Rakennukseen käytetyn puumateriaalin tarkka iänmääritys voidaan tehdä hirsistä otetun näytteen avulla. Joensuun yliopiston dendrokronologian laboratoriossa pystytään määrittämään puumateriaalin alkuperä sekä sen vuodentarkka ajoitus. Puumateriaalin ajoitusmenetelmässä eli dendrokronologiassa tutkitaan näytteen vuosittaisia kasvuja puun vuosilustoista ja verrataan niitä aluekohtaiseen lustokalenteriin. (Zetterberg, [Viitattu 22.10.2010].)

Runkoa on korotettu ainakin kerran. Tämän voi todeta vintiltä, jossa kaksi ylimmäistä hirsikertaa ovat väriltään vaaleampia eivätkä harmaita, kuten alla olevat vanhemmat hirret. Vintille on mahdollisesti haluttu rakentaa lisähuoneita ja sitä varten sen huonekorkeutta on lisätty ja päätyihin on laitettu suuret ikkunat tuomaan valoa. Luultavasti perheen poikien kaaduttua sodissa luovuttiin talon asuintilojen laajennuksesta, kun lisähuoneille ei ollut enää tarvetta. Vintille johtavasta rappukäytävän seinästä on näkyvillä myös hirsien liitoskohta, josta näkyy, että rakennuksen tupa on rakennettu ensimmäiseksi ja vasta myöhemmässä vaiheessa on rakennettu loppu rakennuksesta jatkamalla tuvan hirsiiä. Hirsien liitoskohdassa on rakonen, josta näkyy pystyssä oleva karapuu, jonka tarkoituksena on sitoa hirret yhteen (Kuva 7). Liitoskohdan yläpuolella on kaksi ehjää hirttä, jotka myös todistavat, että rakennusta on korotettu.

Kuva 7. Hirsien liitoskohta.

Hirsien päälle on lisätty laudoitus 1930-luvun taitteessa ja aikaisemmin keltaisella keittomaalilla maalattu ulkovuoraus sai uuden punaisen maalin 1970-luvun lopussa. Vuonna 1995 ikkunat kitattiin ja maalattiin ulkopuolelta pellavaöljymaalilla. (Simola 1997,12.)

Huopakatto uusittiin edellisen päälle vuonna 1994. Vanhan katon väritys oli vihreä, kun nykyinen on tumman harmaa. (Simola 1997, 12.) Museon arkistosta löytyneestä palovakuutuskirjasta selviää, että vielä vuonna 1948 asuinrakennuksen kattomateriaali on ollut päre (liite 3 ja 4). On mahdollista, että aluskatteena toimiva päre on mainittu sen paloherkkyyden takia kattomateriaalina, vaikka sen päällä olisikin jo tuolloin ollut huopa.

3.4 Historia- sekä ympäristöarvot

Rakennusperinnöstä, kulttuurimaisemasta ja muinaisjäännöksistä koostuu arvokas kulttuuriympäristömme, johon museoalue ja sen rakennukset myös kuuluvat. Kohteen arvoa voidaan tarkastella eri näkökulmista. Salinmäen ulkomuseon pihapiirin,

sen rakennusten ja tässä yhteydessä erityisesti päärakennuksen arvottamisessa otetaan huomioon ympäristöarvot, rakennushistorialliset sekä muut historia-arvot, kuten rakennukseen liittyvät henkilöt ja tapahtumat.

Mälkilän ja Myttäälän alueella sijaitsevalla kohteella on vahvat ympäristöarvot. Salinmäen museoalue sijaitsee Pälkäneellä maaseudun viljely- ja järvimaisemassa, joka on muodostunut ajan kuluessa luonnon sekä ihmisen yhteisistä vaikutuksista näyttäväksi kokonaisuudeksi, osaksi Pälkäneen identiteettiä. Tässä kokonaisuudessa maiseman lisäksi myös rakennusperintö on tärkeä, vaalimisen arvoinen osa kulttuuriympäristöstämme. Mälkilän ja Myttäälän alue on lueteltu Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993 – luettelossa sekä Pälkäneen rakennusjärjestysluonnoksessa kuuluvaksi valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaisiin kulttuuriympäristöalueisiin (Rakennettu kulttuuriympäristö 1993, Rakennusjärjestysluonnos 2007, 5). Lisäksi Pirkanmaan 1. maakuntakaavassa (1997) Mälkilän ja Myttäälän alue on merkitty maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi sekä maatalousalueeksi, jolla on erityisiä ympäristöarvoja. Maisema-alueelle tehdyn suunnittelumääräyksen mukaan suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä tulee vaalia maisema-alueen kokonaisuuden, erityispiirteiden ja luonnon- ja kulttuuriperinnön säilymistä. Myös maatalousalueen suunnittelumääräyksessä todetaan käytön, suunnittelun ja rakentamisen sopeuduttavan alueen ominaislaatuun ja edistävän maiseman ja rakennusperinteen arvoja. Nämä seikat tulee ottaa huomioon, kun alueelle tehdään yleiskaavoitus.

Salinmäen ulkomuseo sijaitsee maisemallisesti merkittävällä alueella, mutta ympäristöarvojen lisäksi se on arvokas myös rakennushistoriallisessa merkityksessä. Suomessa Salinmäen päärakennuksen ikäiset rakennukset ovat harvinaisia. Vain vajaa 2 % Suomen rakennuskannasta on rakennettu ennen ensimmäistä maailmansotaa eli ennen vuotta 1914 (Korpelainen 1998, 14). Salinmäen päärakennuksen tarkkaa rakennusvuotta ei ole tiedossa, mutta Pälkäne-seuran museon arkistoista löytyneiden tilaa koskevien asiakirjajäljennösten vuosiluvut viittaavat rakennuksen olleen olemassa jo 1800-luvun puolella.

Kulttuuriympäristön merkittävyyden arvioinnissa yhtenä perusteena pidetään rakennusten tyypillisyyttä. Salinmäen päärakennuksen tyylinen huonejako on ollut

yleinen myös muualla Suomen maaseudulla ja myös rakennuksen ulkonäkö on hyvin tuttu talonpoikasessa rakennustaiteessamme.

Kohteesta näkyvät asumisen ja eri aikakausien jäljet monen ikäisissä materiaaleissa, kuten eri aikakausien tapeteissa ja sisäkattomateriaaleissa. Toisessa rinnakkaishuoneessa pintamateriaalien kerroksellisuudesta kertoo päällimmäisen tapetin alta paljastuneet vanhemmat tapettikerrokset. Osa huoneista on tapetoitu 1940–50-lukujen hennon värisillä tapeteilla, kun taas tuvan seiniltä museo on aikoinaan poistanut hirsien päällä olleen tapetin. Valitettavasti tuvan seinän pintamateriaaleista ei löydy kuvia tai muita dokumentteja, jolloin jää arvoitukseksi minkä aikakauden tapetit seinissä on ollut.

Päärakennuksessa on asuttu 1960-luvulle asti. Toimiessaan museona kohde voidaan pitää siinä tilassa, minkälainen se oli viimeisen asukkaan, Olgan aikana. Se kertoo kävijöille, minkälaista elämä on ollut, kun sisällä kodissa ei ollut wc-tiloja, suihkua tai montaa muuta nykypäivän itsestäänselvyyttä. Kohde on elämyksellinen ja se antaa paljon tietoa historiasta, rakennustekniikasta ja -perinteistä sekä myös henkilöhistoriasta. Säilyttämällä Salinmäen rakennukset ja tallentamalla tieto ylös varmistetaan tiedon siirtyminen perintönä myös tuleville sukupolville. Museon rakennusten korjauksissa on otettava huomioon rakennuksen historiallinen arvo ja estettävä historiallisesti arvokkaiden rakennusten turmelu korjaustoimenpiteitä tehtäessä (Maankäyttö- ja rakennuslaki 118§).

4 RAKENTEET, VAURIOT JA KORJAUSSUUNNITELMA

4.1 Perustus ja maanpinta

Rakenteet. Nurkkakivien varaan perustetun päärakennuksen kivijalka on koottu luonnonkivistä ja tiilistä. Takaseinän ja eteläpäädyn kohdalla kivijalka on noin 10–30 senttimetriä korkea. Matalimmillaan kivijalka on pohjoispäädyssä ja lännen puoleisen julkisivun eli etuseinän kohdalla. Etuseinällä on näkyvissä vain pari matalaa kiveä, jonka takia hirret makaavat suoraan maassa kiinni.

Vauriot. Korkeimmillaan kivijalka on etelän puoleisessa päädyssä, jossa alin hirsi on noin 20 senttimetrin korkeudessa. Etäisyys maasta on säilyttänyt eteläisen päädyn hirret hyvässä kunnossa verrattuna rakennuksen muihin alimmaisiiin hirsiiin. Rakennuksen julkisivussa ja pohjoispäädyssä on kohtia, joissa perustuskiviä ei ole lainkaan näkyvissä, vaan alimmaiset hirret makaavat suoraan maan päällä, jolloin kostea puuaines on tehnyt hyvän kasvupaikan lahottajasienelle.

Pihan puolelle on tuotu lisää maa-ainesta, jolloin julkisivun nurkkakiviä on peittänyt maan alle (Kuva 8). Maan nousemisen lisäksi perustuskivet ovat saattaneet painua jonkin verran, minkä takia ne eivät ole näkyvissä, vaan niiden päällä olevat hirret ovat paikoitellen kosketuksissa maan kanssa. Rakennuksen ympärillä olevat vedet tulisi olla ohjattuna pois päin rakenteista, mutta tässä tapauksessa maanpinta on kallellaan väärään suuntaan, jolloin sade- ja sulamisvedet valuvat rakennusta kohden (Kuva 9). Rakennuksen läheisyyteen jäänyt vesi yhdistettynä liian matalaan kivijalkaan on tuonut rakenteiden alaosiin kosteutta. Kosteus on pitänyt alimmat hirret märkinä eivätkä ne ole päässeet kuivumaan tarpeeksi, jolloin niihin on muodostunut lahovaurioita.

Kuva 8. Nurkkakivi on peittynyt lähes kokonaan maa-aineksen alle.

Kuva 9. Pihan puoleinen maanpinta johtaa sadevesiä rakennusta kohti.

Korjaussuunnitelma. Rakennuksen kivijalkaa ja nurkkakiviä tulee korottaa, jotta alapohjan ja maan väliin saadaan riittävän korkea väli ilman kiertämistä varten. Kivinä käytetään kestäviä luonnonkiviä. Rakennuksen paino siirtyy maapohjaan

perustusten kautta eli tässä tapauksessa nurkkakivien. Päärakennuksen hirsien tulee olla siis pääasiassa nurkkakivien varassa eikä kivijalan. Lisäksi tulee huolehtia, että kivijalasta ei tehdä liian tiivistä, vaan siihen jätetään aukkoja, joista ilma pääsee kulkemaan.

Kosteudesta johtuvien vaurioiden ja haittojen välttämiseksi on huolehdittava, että rakennuspohja pysyy tarpeeksi kuivana. Rakennuksen ympärille on asennettu salaojitus kuistin vasemmalle puolelle, julkisivun seinän viereen. Salaojitus johtaa maahan imeytyvät pintavedet pois perustusten vierestä. Sen tarkoituksena on myös katkaista pohjaveden yläpuolelle noussut vesi eli kapillaarivesi sekä pitää pohjavesi riittävällä etäisyydellä perustuksista.

Jo olemassa olevan salaojituksen lisäksi rakennuspohjan kuivana pitäminen varmistetaan johtamalla sade- ja sulamisvedet eli pintavedet pois rakennuksen vierestä. Maanpinnan kuivatusta varten rakennuksen ympärillä oleva maanpinta muotoillaan siten, että pintavedet valuvat poispäin rakennuksesta. Suomen rakentamismääräyskokoelman (1998, 5) mukaan sopiva maanpinnan vähimmäiskaltevuus kolmen metrin etäisyyteen kivijalasta on 1:20. Tällöin maanpinta kolmen metrin päässä kivijalasta on 15 senttimetriä alempana kuin seinän vieressä oleva maanpinta. Maanpinnan kallistusten lisäksi pintavedet voidaan poistaa esimerkiksi sadevesiviemärien avulla. Sadevesiviemärien lisääminen maan alle koko rakennuksen ympäri on suuritöinen ja kallis toteuttaa. Lisäksi se vaatisi aivan uuden sadevesijärjestelmän katolle, joten sen asentaminen on epätodennäköinen vaihtoehto tässä kohteessa.

4.2 Alapohja

Rakenteet. Rakennuksessa on tuulettuva alapohja, jota kutsutaan myös rossipohjaksi ja täytepohjarakenteeksi. Rossipohjarakenteessa lattiarakenteen alapuolella on ryömintätila, jonka korkeus vaihtelee eri rakennuksissa. Salinmäen päärakennuksen kohdalla ryömintätila on niin matala, ettei ihminen mahdu ryömimään ja tutkimaan alapohjan rakenteita. Ulkopuolelta talon alle tarkastelemalla selviää, että lattiarakenne on rakennettu kivijalkaan tukeutuvien kannatuspalkkien eli niskojen

päälle (Kuva 10). Niskojen päällä on tiiviisti asennetut laudat, jotka kannattelevat yläpuolista lämpöeristeenä toimivaa täytepohjaa. Varsinaisia lattialautoja kannattelevat niskojen yläpuolella olevat nelikulmaiset lattiakannattajat. Molemmista rinnakkaishuoneista irrotettiin yhdet lattialaudat, jotta päästiin tutkimaan alapohjan kuntoa ja rakennetta. Molempien rinnakkaishuoneiden kohdalla on neljä noin 20 x 20 cm kokoista lattiakannattajaa, joiden väliset tilat oli molemmissa huoneissa täytetty. Kuistia lähinnä olevassa rinnakkaishuoneessa(1.) lämpöeristävänä täytteenä on käytetty mullan ja olkien sekoitusta. Perimmäisessä rinnakkaishuoneessa (2.) alapohjan eristeenä on käytetty sahanpurua, olkia, multaa ja sammalta.

Kuva 10. Toisen rinnakkaishuoneen (2.) alapuolinen ryömintätila ja lattiarakennetta kannattelevat rakenteet.

Vauriot. Alapohjan rakenteet rinnakkaishuoneiden kohdalla ovat ainakin lattioiden avauskohdissa säilyneet lahovaurioilta ja molemmissa huoneissa alapohjan eristeet olivat myös kuivia. Kun lattioita avataan enemmän korjausvaiheessa, nähdään paremmin kannattajien, eristeiden ja lattialautojen kunto. Kuistia lähinnä olevassa rinnakkaishuoneessa (1.) lattiakannattajissa oli hyönteisvaurioita, jotka olivat kannattajien lisäksi vaurioittaneet lattialautaa reilu metrin matkalta (Kuva 11). Keittiön viereisessä rinnakkaishuoneessa kannattajat olivat hyvässä kunnossa.

Kuva 11. Rinnakkaishuoneen (1.) lattiakannattajista ja lattialaudoista löytyi hyönteisvaurioita.

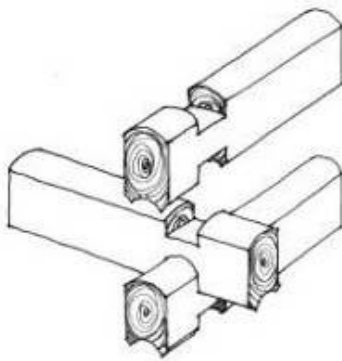
Korjaussuunnitelma. Rossipohjarakenteessa täytyy huolehtia, että ilma mahtuu kiertämään alapohjan alla olevassa tilassa ja ylimääräinen kosteus pääsee haihtumaan. Tällä hetkellä Salinmäen päärakennuksessa on paikoittain liian matala kivijalka, jolloin tuuletustila ei ole tarpeeksi korkea ja riskinä on, että lattiarakenteisiin alkaa muodostua laho-ongelmia. Matalimmillaan tuuletustila on lännen puoleisen julkisivun puolella, jossa kivijalkaa ei ole juuri lainkaan näkyvissä. Jotta tuuletustilasta saadaan rakennuksen alla olevan ilmanvaihdon kannalta toimiva, tehdään ryömintätilasta korkeampi korottamalla kivijalkaa. Ryömintätilaa ei pidä korottaa tekemällä kuoppaa rakennuksen alle, jolloin sadevedet jäävät lätäköksi ryömintätilan pohjaan. Näin tekemällä vesi hyvin todennäköisesti aiheuttaisi rakenteisiin vain suurempia vaurioita. Ryömintätilasta siivotaan kaikki maatuvat roskat, kuten lehdet ja oksat, jotka aiheuttavat alapohjan rakenteille lahoamisen riskin.

Lattialaudat irrotetaan väliaikaisesti rakennuksen rungon korjauksen yhteydessä, jolloin nähdään lattiakannattajien ja lattialautojen kunto ja korjaustarve. Lattiakannattajista veistetään kirveellä hyönteisten vaurioittamat kohdat. Jos vauriot ylettyvät syvälle ja veiston jälkeen ei jää tarpeeksi tervettä puuta, täytyy kannattaja vaih-

taa uuteen, jotta lattiasta saadaan tukeva. Jos lattian avauksessa paljastuu kannattajissa myös suuria lahovaurioita, joudutaan kannattajat uusimaan niiltä osin. Myös lattialautojen alapuolet veistetään hyönteisten aiheuttamista vauriokohdista. Tässäkin tapauksessa laudan vaurioitunut kohta joudutaan poistamaan ja korvaamaan, jos vaurio on edennyt niin pitkälle, että lattialaudasta ei saada enää tukevaa ja käyttökelpoista. Koko lautaa ei ole tarvetta vaihtaa, vaan vanhan laudan terve osa säästetään ja sitä jatketaan saman levyisellä, mielellään vanhalla lattialaudalla.

4.3 Hirsirunko

Rakenteet. Rakennuksen hirsirunko ylettyy tasakertaan saakka, noin neljän metrin korkeuteen. Tasakerrasta harjaan saakka ylettyvät päätykolmiot on rakennettu pystyautoista. Hirsirunko on koottu veistetyistä noin 20 x 20 senttimetriä kokoisista hirsistä. Hirret ovat piilutetut eli niiden pinnat on veistetty suoriksi kirveellä. Rakennuksessa on pitkänurkat, joissa seinien risteämiskohdissa hirsien päät tulevat noin 20 senttimetriä seinäpintaa pidemmälle. Risteämiskohdissa hirsien päät on peitetty valkoisiksi maalatuilla lautakoteloilla. Päärakennuksessa hirsii yhteen liittävä salvoksena on käytetty sahanurkkaa, josta käytetään myös nimiä tasanurkka ja jyrkkänokka (Kuva 12). Tässä 1800-luvulta lähtien tunnetussa pitkänurkkaisessa salvostyypissä salvoksen kaikki leikkaukset ovat suoraviivaisia (Sarajas-Korte ym. 1988, 20). Hirsien paikallaan pysymisen varmistamiseksi hirret on liitetty yhteen vielä puutapeilla eli vaarnoilla.

Kuva 12. Jyrkkä- eli sahanurkka. (Museovirasto)

Vauriot. Päärakennuksen hirsirungon suurin vaurioittaja on laho, jota esiintyy etenkin alimmissa hirsikerroissa. Lahon lisäksi hirsissä on merkkejä tuhohyönteisistä. Rakennuksen alimmat hirret ovat kärsineet lahovaurioista lähes joka sivulla, ainoastaan eteläpäädyn hirret ovat melko hyvässä kunnossa.

Pihaan on tuotu lisää maa-ainesta, jonka seurauksena pihan maanpinta on nousut liian lähelle lännen puoleisen julkisivun alimmaisista hirsistä. Pohjoispäädyssä maanpinta on ollut myös korkealla, mutta seinän viereen kaivettu syvennys estää alimpien hirsien peittymisen maan alle. Maasta tullut kosteus on kastellut alimpia hirsistä, jolloin ne ovat muuttuneet lahottajasienten kasvulle sopiviksi (Kuva 13).

Kuva 13. Puukon terä uppoaa helposti lahosta pehmenneeseen puuhun.

Kuistin vasemmalla puolella sijaitsevan julkisivun seinän alin hirsi on lahonnut koko matkalta. Seinän alareunasta on poistettu osa vuorilaudoituksesta, jolloin nähdään, että alimman hirren lisäksi ainakin kaksi seuraavaa hirttä ovat osittain lahossa. Pohjoispäädyn ja läntisen julkisivun nurkassa on noin kymmenen senttimetrin korkuinen nurkkakivi, mutta muuten täällä seinällä ei ole ollenkaan kannattelevia kiviä näkyvissä. Alin hirsi on lahonnut kokonaan tämän nurkkakiven kohdalta, jolloin loppuosa hirrestä makaa suoraan maan päällä ja kärsii maasta tulevasta kosteudesta (Kuva 8). Alimmaisesta hirren lahottua yläpuolella olevat hirret ovat painuneet. Painunut nurkka on selkeästi alempana kuin rakennuksen muut nurkat. Pai-

numisen vaikutukset näkyvät myös sisällä toisessa rinnakkaishuoneista (1.), jossa lattia on kallistunut ulkoseinää kohti niin, että lattia on ulkoseinän puolella 20 senttimetriä alempana kuin vastapäisellä seinällä.

Kuistin oikealla puolella sijaitsevan julkisivun seinän alimmat hirret ovat myös kärsineet lahovaurioista ja pohjoisseinän alin hirsi on lahonnut lähes koko matkalta. Rakennuksen takaseinästä on poistettu vuorilaudoituksen alaosa, jolloin voidaan todeta lahovaurioita koko takaseinän matkalta ainakin kahden alimmaisen hirren verran (Kuva 14). Lautoja irrotettiin muutamasta kohtaa takaseinältä. Niissä kohdin ylempien hirsien lahovauriot ovat huomattavasti lievemmät kuin kahden alimman hirren. Vaurioiden tarkempi kartoitus ja korjaustapa selviävät, kun vuorilaudoituksen alaosa poistetaan pois edestä. Vasta siinä vaiheessa voidaan sanoa, mitkä hirret pitää vaihtaa kokonaan uusiin ja missä kohdin riittää pelkkä paikkaus.

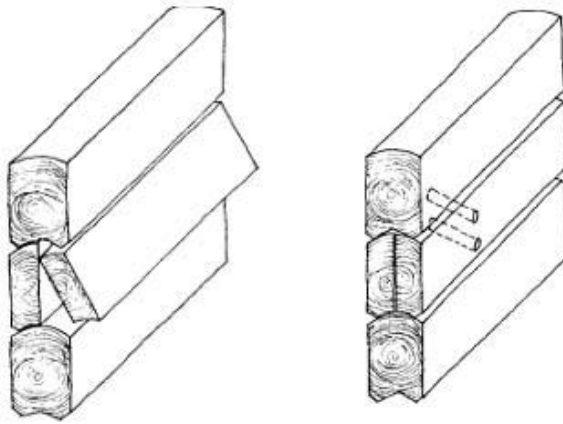
Kuva 14. Takaseinällä laho on vaurioittanut ainakin kahta alimmaista hirttä.

Korjaussuunnitelma. Hirsirungon korjauksissa alkuperäistä puumateriaalia pyritään säilyttämään mahdollisimman paljon, joten hirsiiä vaihdetaan kokonaan uusiin vain silloin, kun hirsi on vaurioitunut niin laajasti, ettei sitä kannata korjata paikkaamalla. Hirren vaurion suuruus ja korjaustapa selvitetään poistamalla hirren vaurioitunut osa, kunnes saadaan tervettä puuta esiin. Jos kovaa puuta ei jää juuri

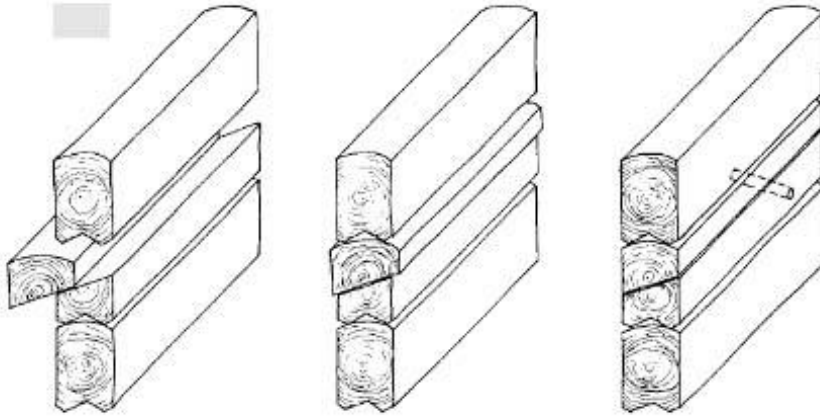

jäljelle, joudutaan hirsi vaihtamaan. Salinmäen päärakennuksessa alimmat hirret ovat lahonneet lähes joka puolelta rakennusta ja niitä joudutaan korvaamaan, jotta hirsirungon alaosa saadaan tarpeeksi tukeva. Seinän ylimmäisten hirsien vaihtaminen on hankalaa ja niissä parempi vaihtoehto hirren vaihtamisen sijaan on lahonneen osan paikkaus.

Hirsien paikkaus tehdään veistämällä esimerkiksi kirveen avulla huonokuntoinen puuaines pois. Pinnat veistetään suoraksi, jotta paikkapala saadaan istumaan paikalleen mahdollisimman tiiviisti. Alareuna veistetään ulospäin kallelleen, jotta vesi ei pääse valumaan saumaan. Veistettyyn koloon kiilataan tiukasti kiinni hyvälaatuisesta kuivasta männystä tehty paikkapala, joka kiinnitetään paikoilleen puuta-peilla ja lopuksi muotoillaan hirsiseinän pinnan mukaiseksi (Kuvat 15 & 16). Paikkapuu ja kolo voidaan suojata kosteudelta sivelemällä niihin tervaa. Kemiallista lahonsuojausta ei käytetä, vaan rakenne pyritään aina tekemään sellaiseksi, että se ei pääse kostumaan ja lahoamaan. (Puurunen 2000, 10–11.)

Kuva 15. Hirren osittaista uusimista paikkapalalla. (Museovirasto)

Kuva 16. Hirren huonokuntoisen yläosan uusiminen paikkapalalla. (Museovirasto)

Alimmaisten lahonneiden hirsien uusiminen eli kengitys kuuluu hirsitalon luonnolliseen hoitoon. Rakennuksen kengittämistä varten tehdään valmisteluita muiden rakennusosien suojelemiseksi. Ikkunat ja ovet poistetaan korjauksen ajaksi, jotta ne eivät rikkoudu rakennuksen nostossa. Myös muut väliaikaisesti irrotettavat rakenteet ja materiaalit, kuten lattialaudat ja seinäpahvit tulee dokumentoida huolellisesti kuvilla sekä merkkäämällä ne selvästi lyijykynällä tai muulla kestäväällä merkkäustavalla. Tussi ja mustekynä eivät ole kestäviä, vaan ne haalistuvat nopeasti. Merkkaukset tehdään sekä irrotettaviin osiin sekä piirustuksiin, jotta ne pystytään asentamaan takaisin niin kuin ne olivat aikaisemmin.

Kun huonokuntoisia hirsii vaihdetaan, joudutaan rakennuksen runkoa nostamaan vanhan hirren pois ottamisen ja uuden hirren paikalleen asettamisen ajaksi. Hirsirunkoa nostettaessa rakennus menee vinoon, minkä takia on tarkkailtava koko kengitysvaiheen ajan kuinka muut rakenteet reagoivat nostoon. Päärakennuksen uunit ja hormit ovat muurattu hyvin lähelle seiniä, ja vaativat erityistä varovaisuutta rakennuksen nostovaiheessa. Noston aiheuttama rungon liike saattaa aiheuttaa muurauksissa murtumia, jotka aiheuttavat tulipalon vaaran, jos tulisijat otetaan joskus vielä käyttöön. Pahimmillaan tulisijat voivat murtua nostossa niin pahasti, että ne joudutaan purkamaan ja muuraamaan kengityksen jälkeen uudestaan. Tämän takia tulisijat tuleekin dokumentoida hyvin kuvilla, piirroksilla ja mitoilla ennen kengitystä sekä mahdollisen purkamisen yhteydessä, jotta ne osataan muurata alkuperäisen kaltaisiksi samoja tiiliä hyödyntäen. Rakennuksen nosto suori-

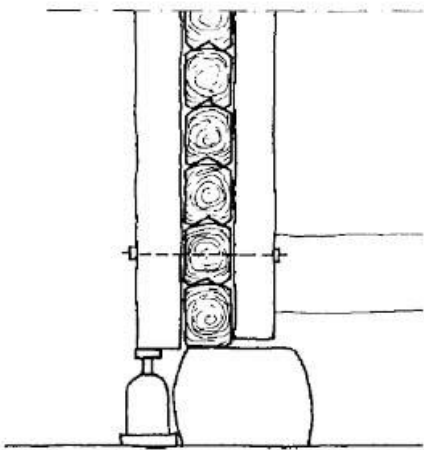
taan useasta eri pisteestä, jolloin rakennuksen kallistuminen on mahdollisimman vähäistä. Nostoa varten tulisijat tuetaan alapuolelta ja hormien ympärille avataan tilaa kattorakenteista, sekä välipohjasta että vesikatosta. Hormeja ja uuneja seurataan noston yhteydessä ja aukkoa suurennetaan tarvittaessa, jotta ne saadaan säilymään mahdollisimman ehjinä.

Vaihdettaviin hirsiin sekä paikkakohtiin käytettävän materiaalin tulee olla hirttä. Kestävä hirsimateriaali on suora, hidaskasvuinen ja runsaasti sydänpuuta sisältävä mänty. Mänty on ollut hirsirakennusten pääasiallinen materiaali ja myös Salinmäen päärakennuksessa on seinät tehty mäntyhirsistä. Joissakin tapauksissa myös kuusesta on rakennettu hirsitaloja, mutta sen jäntevyyden takia kuusta on käytetty enemmän kantaviin puupalkkeihin, kuten katon vuoliaisiin. Muita hirsirakennuksiin käytettyjä puumateriaaleja ovat haapa ja lehtikuusi, mutta niiden käyttäminen hirsinä on ollut Suomessa kuitenkin hyvin harvinaista. (Vuolle-Apiala 2008, 14–17.)

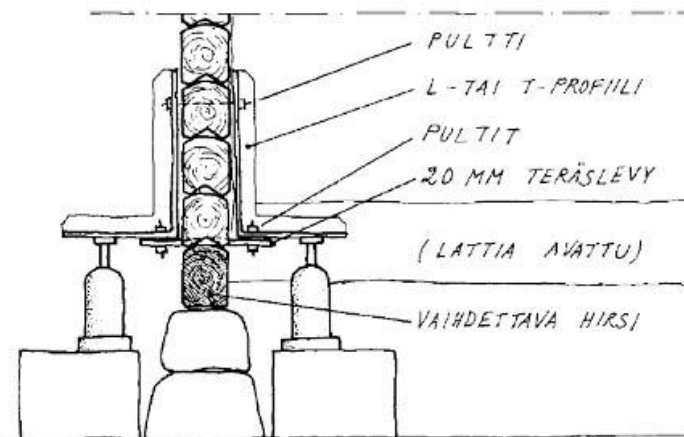
Hirsiseinä laskeutuu osaksi puun kutistumisen takia ja osaksi hirsien saumojen tiivistymisen johdosta. Puu kutistuu kuivuessaan vastakaadetusta sisäkuivaksi säteen suunnassa noin 4 %, mikä merkitsee uuden hirsiseinän laskeutumista 3–5 senttimetriä metriä kohden (Puurunen 2000, 4). Korjauksissa voidaan käyttää uutta hirttä, mutta hirsien vaihdoissa on suotavaa käyttää vanhoja hirsiiä, sillä niissä kuivumisen aiheuttamaa kutistumista ei enää juuri tapahdu. Lisäksi vanhat hirret ovat usein hyvin laadukasta ja kestävästä puuta.

Korjauskohtien tulee sulautua seinään. Uudet hirret saadaan hyvin istumaan, kun vanha hirsi irrotetaan paikaltaan ja käytetään sitä mallina uuden hirren muotoilussa. Korjauksissa käytetään samaa puu- ja tilkkemateriaalia, salvostyyppiä sekä vaustapaa kuin alkuperäisessä hirressä. Hirsien sivut veistetään suoriksi eli piilutaan, jolloin sisäverhoukset ja ulkolaudoitus saadaan istumaan hyvin seinän päälle. Pinnan piilutus tehdään ennen hirsien tai paikkapalojen asentamista paikoilleen, mutta pinta voidaan veistää kirveellä myös vasta sitten, kun hirsi on paikoillaan (Vuolle-Apiala 2008, 25).

Kengityksessä rakennusta nostetaan tilapäisesti useista pisteistä nestetunkkien avulla. Kuistia nostetaan rakennuksen rungon mukana. Nestetunkit asennetaan tukevan pohjan päälle, jotta ne eivät pääse liikkumaan noston aikana. Nostossa käytetään apuna esimerkiksi seinän molemmin puolin kiinni pultattuja pystypiiiruja eli följareita tai teräksisiä nostokulmia, joiden alapuolelle tunkit asennetaan (Kuvat 17 & 18). Följareihin tai nostokulmiin kiinnitettyt ylemmät hirret nousevat, ja alla oleva lahonnut hirsi saadaan vaihdettua. Tilalle tuleva hirsi sovitetaan paikoilleen ja selkäpuolen muoto merkitään vastaamaan yllä olevan hirren muotoja. Hirsi veistetään sekä selkä- että vatsapuolelta, jotta se saadaan istumaan hyvin seinään. (Puurunen 2000, 11–15.)

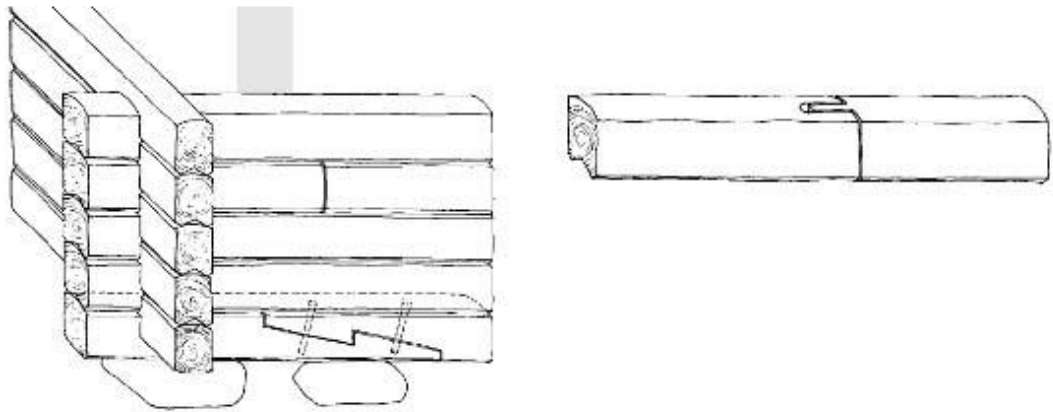
Kuva 17. Hirsiä voidaan nostaa nestetunkeilla pystypuiden eli följareiden alta. (Museovirasto)

Kuva 18. Rakennusta voidaan nostaa myös seiniin kiinnitettävien rautatukien alapuolelta. (Museovirasto)

Kun hirrestä on saatu työstettyä sopiva, asennetaan varauksiin pellavarive-tilkettä tiivistämään seinärakennetta. Hirren paikoillaan pysyminen varmistetaan sitomalla hirsi vinosti asennetuilla puutapeilla yllä olevaan hirteen kiinni. Alimmaisen hirren ja kivijalan väliin lisätään kosteuseristeeksi tuohi- tai bitumihuopakaistale. Myöhemmin hirsien välit tiivistetään lyömällä tilkeraudalla tai kovasta puusta tehdyllä kiilalla rivettä hirsien varauksiin, salvoksiin sekä hirsien halkeamiin. Ulkopuoliseen tilkitsemiseen käytetään tervarivettä ja sisäpuolelle laitetaan tervaamatonta rivettä, jotta seinien pahvikerrokseen ei tulisi näkyviin tervaläikkiä. (Puurunen 2000, 14–15.)

Jos hirsi on lahonnut vain ikkunan alapuolelta eikä sitä ole tarvetta vaihtaa pidemmältä matkalta, voidaan lahonnut kohta vaihtaa ilman nostoja. Ikkunan karmit irrotetaan ja lahonnut hirren pätkä korvataan terveellä hirrenpätkällä sormijatkoksia käyttäen. Yksinkertaisia sormijatkoksia voidaan käyttää myös muualla rungossa tehtävissä jatkoksissa, mutta alimmissa runkoa sitovissa hirsissä niitä ei käytetä, vaan niiden jatkoksissa käytetään tukevampaa hammaslapaliitosta (Kuva 19). (Puurunen 2000, 14.)

Kuva 19. Hammaslapaliitos ja sormijatkos. (Museovirasto)

4.4 Kuisti

Rakennukseen käydään sisään julkisivun keskellä sijaitsevan, eristämättömän ikkunallisen umpikuistin kautta. Kuistille nouseaan ovelta yhden portaan verran. Sisällä on pitkät penkit molemmilla sivuseinillä. Kuistin ulkovuoraus vaatii samat korjaustoimenpiteet kuin muuallakin rakennuksessa. Kannattajat vaihdetaan tarvittaessa. Niiden kunto selviää paremmin, kun laudoitusta siirretään edestä.

4.5 Vuorilaudoitus

Rakenne. Hirsirungon päällä on punaiseksi maalattu pystyrimalautavuoraus. Pontattujen aluslautojen leveys on 125 millimetriä ja päällä olevien rimojen leveys on 35 millimetriä. Salvoksien kohdalla on hirsien päiden suojana valkoiseksi maalatut lautakotelot.

Vauriot. Laudoissa on halkeamia, jotka johtuvat luonnollisesta puun vanhenemisesta. Varsinainen vaurio laudoituksessa on sen lahonneessa alareunassa ja irtotavassa maalipinnassa (Kuvat 20 & 21). Vesi on tunkeutunut lautojen päästä puun sisään eikä puu ole päässyt kunnolla kuivumaan, jolloin märkään puuhun syntynyt lahottajasieni on vaurioittanut vuorilaudoituksen alaosa noin metrin korkeuteen lähes joka puolelta rakennusta. Seiniä pitkin valuva vesi kastelee lautoja, mutta joissakin kohdin laudoitus on niin lähellä maata, että myös maan kosteus on aiheuttanut lautojen alaosiin vaurioita. Rakennuksen ympärillä oleva runsas kasvillisuus ja lumi ovat myös edistäneet seinän kastumista ja estäneet sen kuivumisen.

Rakennuksen maalipinta on haljennut ja se irttaa puun pituussuunnassa elastisina suikaleina. Polttokokeessa maalinäyte palaa liekillä ja haisee palaneelta kumilta. Silmämääräinen tutkiminen, tunnustelu ja polttokoe viittaavat seinässä käytetyn maalin olevan muovia sisältävä maali, mahdollisesti lateksimaali. Lautoihin kertynyt kosteus on oletettavasti päässyt haihtumaan maalipinnan halkeamien kautta sen verran, että vuorilaudoitus on hieman pehmennyt pinnastaan, mutta säästynyt suuremmilta lahovaurioilta.

Kuva 20. Laudoituksen alaosa on lahonnut. Kuva 21. Maalipinta halkeilee.

Laudoituksen korjaus. Vuorilaudoituksen vaurion aiheuttaja täytyy poistaa tai uusittu laudoitus on nopeasti taas korjauskunnossa. Maanpintaa tulee muokata niin, että se ei ole liian lähellä laudoitusta. Korkeana kasvava kasvillisuus poistetaan jatkossa rakennuksen ympäriltä, jotta laudat pääsevät kuivumaan. Laudan päähän lisätään maalia estämään veden imeytyminen puuhun. Lisäksi on huolehdittava, että lautojen alapuolella olevan vesilistan ja laudoituksen väliin jää pieni rako, jolloin vesi ei imeydy niin helposti laudan päästä sisään.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kohteen ilmettä ei pidä muuttaa, joten ulko-
vuorauksenkin kohdalla korjausta tehdessä tavoitteena on säilyttää alkuperäistä
laudoitusta mahdollisimman paljon ja uusia ainoastaan vaurioituneet kohdat. Koko
laudoituksen uusiminen ei yleensä ole tarpeellista, jos vain osa laudoituksesta on
lahonnut. Vuorauksen uusiminen vähentää rakennuksen historiallista arvoa eikä
se usein ole kannattavaa myöskään taloudellisesti. Joskus hirsien suojana olevan
laudoituksen uusiminen joudutaan kuitenkin tekemään, jos sen korjaamiseen ei
ole muita sopivia ratkaisuja. Salinmäellä laudoituksen lahonneen alaosan paik-
kaaminen hankaloituu suuresti, kun vuorauksessa on käytetty pontattuja lautoja.
Pontatun laudan sivussa oleva uloke asettuu toisen laudan uraan, jolloin pinnasta
tulee tiivis. Toisissaan kiinni olevat laudat muodostavat vahvan rakenteen eikä sitä

voida purkaa ehjänä, ellei sitä tehdä oikeassa järjestyksessä. Keskeltä seinää on mahdotonta saada ponttilautaa irti rikkomatta lautaa, joten purkaminen aloitetaan päinvastaisessa järjestyksessä kuin laudat on seinään lyöty. Salinmäen päärakennuksen ulkovuorauksen kunnostamisessa joudutaan punnitsemaan eri korjausvaihtoehtojen hyvät sekä huonot puolet. Korjaustapoja vertailtaessa otetaan huomioon ulkovuoraukseen liittyvät historialliset, taloudelliset, rakenteelliset ja ulkonäköön vaikuttavat seikat. Ihanteellisessa tilanteessa vanhaa materiaalia voidaan säilyttää, korjaaminen ei maksa liikaa ja valmiista ulkovuorauksesta tulee rakenteellisesti toimiva sekä vanhan rakennuksen ilmeeseen sopiva. Salinmäen päärakennuksen kohdalla ei ole sellaista korjausvaihtoehtoa, jossa kaikki nämä seikat toteutuisivat, vaan jostakin joudutaan luopumaan.

Vanha lautamateriaali saadaan säästettyä, jos vain vaurioitunut alaosa uusitaan. Tässä korjausvaihtoehdossa alaosan paikkaamista varten ponttilaudat täytyy irrottaa seinästä järjestyksessä ja lahonnut alaosa sahataan jokaisesta laudasta erikseen irti siten, että vanhan ja uuden laudan liitoskohdasta tulee vino, jolloin seinää pitkin valuvaa vettä jäisi mahdollisimman vähän saumakohtaan. Laudat sahataan lisäksi eripituisiksi, jolloin paikkakohdat ovat seinällä eri korkeuksilla eivätkä pistä niin paljon silmään. Lautojen maalinpoisto ja hionta on hankalampaa tehdä telineiltä, joten ne työvaiheet kannattaa suorittaa tässä vaiheessa, kun laudat on irrotettu ja niitä pääsee työstämään maasta käsin. Käsittelyiden jälkeen laudat naulataan paikoilleen oikeassa järjestyksessä ja niiden alapuolelle lisätään oikean mittaiset paikkapalat. Pystysaumojen päälle naulataan lopuksi rimat ja alareunaan lisätään vesilista. Edellä mainittu korjausvaihtoehto on hyvin työläs ja monivaiheinen, jonka takia työtunteihin kuluu paljon rahaa. Ainoana hyvänä puolena tässä korjaustavassa on vanhan puumateriaalin säilyminen. Korjauksesta ei kuitenkaan välttämättä tule toimivaa, sillä vanhojen ponttilautojen ja paikkapalojen liitoskohdissa on olemassa riski, että vesi menee niistä sisään ja aiheuttaa laudoissa sekä hirsissä vaurioita. Uusi korjaus toisi taas suuret kustannukset ja lisäisi vanhan materiaalin menetystä. Nämä seikat huomioon ottaen korjaustapaa ei voida pitää kovin taloudellisesti kovin kannattavana tai rakenteellisesti luotettavana.

Vuorilautojen lahonneiden alaosien poistaminen ilman työlästä lautojen irrottamista onnistuisi, jos laudat sahattaisiin poikki samalta korkeudelta esimerkiksi kä-

sisirkkelin avulla. Päärakennuksen vuoraus on lahonnut paikoitellen noin metrin korkeuteen, joten vaurioituneiden osien poistamisen takia katkaisulinja jouduttai-
siin nostamaan samaan korkeuteen. Suora katkaisulinja on epäsiisti eikä sulaudu
seinään, jonka takia jouduttaisiin tekemään rakenteellisia muutoksia, esimerkiksi
asentamaan vaakalaudoista alaosaan paneeli. Tässä korjaustavassa rakennuksen
ulkonäkö muuttuisi niin merkittävästi, että se ei sovellu tähän rakennukseen käy-
tettäväksi.

Yksi korjausvaihtoehto on uusia vuorilaudoitus kokonaan. Kulttuurihistoriallisesti
arvokkaissa rakennuksissa laudoituksen uusiminen tulee kyseeseen vain poikke-
ustapauksissa, sillä uudella ulkovuorauksella ei ole historiallista arvoa, vaikka se
olisikin tehty alkuperäisen mallin mukaan. Vanhoista ulkovuorauksista selviää
usein talon eri vaiheita, esimerkiksi rakennuksen laajennukset, ikkunoiden ja ovien
siirtämiset sekä lautojen paikkaukset. Salinmäen päärakennuksen alahelmassa on
näkyvillä jatkoksia, jotka ovat merkki aiemmista korjauksista, mutta muita muutok-
sen merkkejä laudoituksessa ei näy. Vanhat laudat poistamalla vuorauksen histo-
riallinen arvo menetetään, mutta toisaalta rakenteelliselta ja taloudelliselta kannal-
ta laudoituksen uusiminen on tässä tilanteessa kannattavin vaihtoehto. Uusi lau-
doitus saadaan kestäväksi pitkään oikeanlaisella asennuksella ja huollolla. Van-
hojen lautojen irrotus ja uusien asentaminen saadaan tehtyä melko nopeaan tah-
tiin, vanhan maalin poistamiseen ei kulu työtunteja ja pinta voidaan maalata turval-
lisesti, kun alla ei ole huonokuntoista maalikerrosta. Seinään käytettävä puumate-
riaali lisää kustannuksia, mutta toisaalta työtunnit vähenevät huomattavasti ja las-
kevat huomattavasti korjauksesta aiheutuvaa hintaa.

Uutta laudoitusta asennettaessa alkuperäisen laudan paksuiset ja levyiset laudat
naulataan kestävä sydänpuoli ulospäin ja sahausnukka alaspäin, jolloin vesi valuu
pintaa pitkin alas. Pystylautojen alapäätsä sahataan vinoiksi, jolloin vesi tippuu kär-
jestä maahan eikä tunkeudu niin helposti laudan päästä sisään. Myös rimautojen
kanssa toimitaan samaan tapaan. Puumateriaalina käytetään samaa kuin alkupe-
räisessä laudoituksessa eli tässä tapauksessa kuusta. Ponttilautojen sijaan käyte-
tään normaaleja sahapintaisia raakalautoja, jotta seinän paikkaus helpottuu tule-
vaisuudessa. Lautatyypin vaihtaminen ei muuta rakennuksen ulkonäköä, sillä ri-
malaudat peittävät pystysaumamat eikä seinästä näe päällepäin onko laudat kiinnitet-

ty toisiinsa ponteilla vai ei. Laudat kiinnitetään lautojen keskeltä noin kolme kertaa pidemmällä naulalla kuin laudan paksuus siten, että jokaisen laudan väliin jää noin senttimetrin väli, josta rimautojen naulat lyödään kiinni hirsiiin. Hirsiseinän ja lautojen väliin ei tarvitse jättää tuuletusväliä, vaan laudat voi naulata suoraan hirsiiin kiinni, kuten aikaisemmatkin laudat on kiinnitetty. Lautojen ja hirsien väliin on saatettu laittaa tuohi, lumppuhuopa tai tervapaperi suojaksi tuulelta ja kosteudelta, mutta tässä rakennuksessa niin ei ole tehty, joten niitä ei ole tarpeellista käyttää myöskään korjauksessa. (Rahola 2000, 8–10.)

Salimäen päärakennuksen vuorilaudoituksen alapuolella on vesilista ja sen alapuolella vielä poikittain asennettu lauta, joka saattaa olla lisätty aikaisemmassa alahelman korjauksessa. Samaa tyyliä tulee käyttää myös vuorauksen uusimisessa. Yläpinnaltaan vinon vesilistan tehtävä on ohjata seinää pitkin valuvat vedet maahan. Vesilistaan käytetään kestäväää männyn sydänpuuta ja se asennetaan siten, että pystylautojen ja listan väliin jää noin 5–10 millimetrin rakonen. Näin lautojen päät eivät ime vesilistasta kosteutta, vaan ne pääsevät kuivumaan nopeammin ja säästyvät pidempään lahovaurioilta. Kovalla tuulella vesi saattaa mennä kuitenkin raosta sisään ja tuhota lautojen takana olevia hirsiiä, joten sauma joudutaan peittämään pellavaöljykitillä. Kittä vaatii alleen pohjamaalin tai muuten puu imee siitä öljyn eikä kitti pysy kauaa paikallaan. Toinen tapa on laittaa vesilistan päälle pelti, joka taitetaan muutaman sentin verran ylöspäin vuorilautojen taakse ja näin estää veden kulkeutumisen hirsiiin sekä samalla suojaa puista listaa veden rasiukselta. Pellin asentaminen on hyvä vaihtoehto, jos se saadaan hyvin sulautumaan seinään.

Jos uusia kengityksessä vaihdettuja hirsiiä on esimerkiksi viisi kappaletta päällekkäin, on niiden aiheuttama laskeutuminen jo niin näkyvää, että se täytyy ottaa huomioon laudoituksen asentamisessa. Hirsiseinän laskeutuminen johtuu osaksi uuden puun kutistumisesta ja osaksi hirsien saumojen tiivistymisestä, joten vaikka seinän kengityksessä käytetään vanhoja, jo kuivuneita hirsiiä, tapahtuu seinässä jonkin verran laskeutumista. Laskeutuminen on kuitenkin noin puolet vähäisempää kuin uutta hirttä käytettäessä. Jos vaihdettuja hirsiiä on useampi päällekkäin, on silloin odotettava laskeutumista ennen lautojen asentamista tai laudat on kiinnitettävä sellaisella rakenteella, joka ei häiriinny hirsien laskeutumisesta.

Vuorilaudoituksen maalaus. Rakennuksen ulkovuorauksen pinnassa on ollut aikaisemmin keltainen keittomaali, jonka päälle on luultavasti 1970-luvulla maalattu punainen muovia sisältävä maali (Simola 1997,12). Maalipinta on huonokuntoinen ja laudoitus tarvitsee uuden maalikerroksen. Koska ulkovuoraus joudutaan uusimaan kokonaan, maalinpoistosta ei tarvitse huolehtia, vaan maalaus päästään tekemään käsittelemättömälle puupinnalle. Uudeksi maaliksi keittomaali on hyvä valinta, sillä se on taloudellinen, helppo uusittava ja lisäksi pitkäikäinen.

Uusitun vuorauksen sahalaudat soveltuvat hyvin keittomaalille, sillä niiden karhea pinta imee itseensä paljon maalia. Keittomaalia ei saada pysymään muuta kuin maalaamattoman tai aikaisemmin keittomaalilla maalatun pinnan päällä, minkä takia vuorauksen uusimisella säästytään työläältä maalinpoistolta. Maalinpoistossa seinässä oleva halkeileva maali poistetaan mekaanisesti kaapimalla ja teräsharjalla harjaamalla. Tiukasti puussa kiinni oleva maali irrotetaan lämpöpuhalluksella tai kemiallisesti maalinpoistoaineella. Molemmissa työtavoissa tulee suojautua myrkyiltä asianmukaisesti hengityssuojaimilla, suojakäsineillä ja suojalaseilla. Lateksia lämmittäessä syntyy myrkyllisiä kaasuja ja lisäksi maalinpoistoaineet sisältävät yleensä metyleenikloridia tai lipeää, jolloin niitä käytettäessä syntyy ongelmajätettä. Ongelmajäte kerätään talteen, jotta se ei jää luontoon. Pehmennyt maali kaavi-taan, jolloin maalijäte saadaan talteen seinän viereen levitetyn muovin avulla. Maalinrippeet poistetaan hiomalla pinta. Samalla pinnasta saadaan karhea ja maalia imevä. Painepesulla ei kannata poistaa maalinpoistoainetta, sillä jätteiden kerääminen on hankalaa ja paineella tuleva vesi saattaa vahingoittaa puupintaa. Lisäksi seinän kuivuminen vie kauan aikaa, jopa useita kuukausia. Emäksistä lipe-ää käytettäessä pinta pitää lisäksi neutraloida hapolla. (Koskela 2003, 80–81.)

4.6 Yläpohja ja vesikatto

Rakenteet. Rakennuksen vintti on kokonaan avointa tilaa, jossa tuvan päällä oleva yläpohja on noin 30 senttimetriä korkeammalla kuin muualla. Yläpohjassa on lämpöeristeenä multaa ja sahanpurua.

Vesikaton kantavana rakenteena ovat kattotuolit. Kattotuolien selkäpuut, joihin ruodelaudoitus on kiinnitetty, on tuettu alaosaan ylimpään hirteen sekä ylempänä poikittaisiin kitapuihin. Kitapuut puolestaan on tuettu pystyssä oleviin puihin. Katon aluskatteena toimivat ruodelaudoitukseen kiinnitetyt päreet. Kattotuolirakenteet, aluskate sekä kolmiorima huopakate ovat hyvässä kunnossa.

Vauriot ja korjaussuunnitelma. Piippujen ympäriltä avataan katto sen verran, että hirsiä vaihdettaessa rakennuksen nostaminen ei vaurioita hormoneja. Korjauksen jälkeen piippujen ympärillä oleviin aukkoihin tehdään uusi aluskate siten, ettei se aiheuta paloriskiä uuneja käytettäessä. Katteeksi laitetaan paikkapalat bitumihuovasta. Koko katetta ei ole tarvetta uusida ellei huopakatteessa ole repeämiä tai pintavaurioita kokonaisen lappeen alalla. Rakennuksen huopakate on ollut paikoillaan vuodesta 1994 ja sen kunto on tällä hetkellä hyvä. Huovan kunto ja sen uusimisen tarve tulee arvioida uudestaan rungon korjauksen jälkeen, kun se on ajankohtaista.

Katolta valuvat vedet voidaan johtaa syöksytorvien kautta pois rakennusten vierestä sadevesiverkostoon, avo-ojaan tai vedet voidaan ohjata vähintään kolmen metrin etäisyydelle rakennuksesta maastoon ja imeyttää maaperään (Suomen rakentamismääräyskokoelma 1998, 13). Sadevesijärjestelmä poistaa sadevedet katolta ja asentaminen vaatisi katolle syöksytorvet sekä uudet räystäskourut. Oikein tehdyt maanpinnan kallistukset yhdistettynä sadevesijärjestelmään auttaisivat pitämään rakennuksen alareunan kuivana, mutta uudet syöksytorvet ja räystäskourut muuttaisivat paljon rakennuksen ulkonäköä.

Tällä hetkellä Salinmäen päärakennuksessa on laudoista rakennetut räystäskourut, jotka sopivat rakennuksen vaatimattomaan tyyliin ja sulautuvat kattoon härttämättä liikaa huomiota (Kuva 22). Räystäskourut on tehty kattoä pidemmiksi,

jolloin ne ohjaavat katolta tippuvat vedet tarpeeksi kauas seinän vierestä. Matala rakennus ei tarvitse uutta sadevesijärjestelmää, vaan katolta tulevat vedet ohjataan tämän hetkisten räystäskourujen avulla maahan. Vesien tippumiskohtaan lisätään kivipesät, jotta räystäskouruista tippuva vesi ei kuluta maata ja kerää lätkköä rakenteiden viereen. Lisäksi maanpinta muokataan kallistuksin, jolloin vedet ohjautuvat tarpeeksi kauas rakennuksen vierestä paikkaan, jossa ne imeytyvät maaperään eivätkä aiheuta haittaa muille rakennuksille tai naapuritonteille.

Kuva 22. Nykyiset räystäslaudat sopivat rakennuksen tyyliin.

Kuistin räystäskourut on kallistettu oikeaan suuntaan eli pois päin rakenteista, mutta kuitenkin katolta on päässyt valumaan sadevettä julkisivun seiniä pitkin. Kosteana pysynyt hirsiseinä on tarjonnut lahottajasienelle hyvän kasvupaikan. Kuistin katolta tulevien vesien ohjausta täytyy muokata pian siten, että sadevesiä ei enää valu julkisivun seinälle ja vaurioita sitä enempää. Kuistiin molempiin lautakouruihin asennetaan sisälle esimerkiksi peltiset kourut, joissa on hirsiseinän puolella päätykappaleet estämässä veden valumisen seinää kohti. Peltisten kourujen avulla vesi saadaan ohjattua oikeaan suuntaan, ne pitävät laudat kuivempina ja pidentävät niiden käyttöikää sekä helpottavat kourujen putsaamista. Lautakourujen sisälle laitettavat peltikourut asennetaan siten, etteivät ne näy liikaa ja muuta rakennuksen ilmettä.

4.7 Sisätilojen pinnat

Porstua. Kuistilta astutaan porstuaan eli eteistilaan (Kuva 23). Noin 12 neliömetrin kokoisesta huoneesta on kulku toiseen rinnakkaishuoneista, tupakamariin, tupaan sekä vintille johtavaan rappukäytävään. Porstuan vasemmassa peränurkassa on pieni komero. Seinillä on vaaleansiniset 1950-luvun tapetit (Kuva 24).

Porstuakamari. Porstuan perällä sijaitseva porstuakamari on toiminut keittiönä. Huoneen nurkassa on matala muurattu liesi, jonka päälilevy ja luukut ovat valurautaa. Seinillä on tapetoidut pinkopahvit, jotka ovat ajan myötä pussittuneet. Seinillä on siniharmaaksi maalattu pahvinen rintapaneeli, jonka yläpuolella on samaa 1940-luvun vaalean kellertävää tapettia kuin viereisessä rinnakkaishuoneessa (Kuva 25). Päälimmäisen tapettikerroksen alta näkyy repeämäkohdista ruudullinen tapetti. Lattia on laudoista, mutta sen päälle on asennettu puinen ohut levy. Katossa on harmaat profiilihöylätyt paneelit.

Kuva 23. Porstuan perällä on keittiö.

Kuva 24. Porstuan tapetti.

Kuva 25. Keittiön tapetteihin on tullut repeytymiä ja likavaurioita.

Tupa. Porstuaan oikealla puolella sijaitsee rakennuksen suurin huone eli tupa. Salinmäen tupa on rakennettu ensimmäisenä ennen muita huoneita. Tupa on rakennuksen suurin huone, jossa syötiin, nukuttiin ja vietettiin aikaa. Sitä lämmittämään rakennettiin aikaisemmin suuri avotakka, mutta Salinmäellä avotakan tilalla on selkeästi nykyaikaisemman näköinen leivinuuni, joka on mahdollisesti rakennettu 1950-luvulla. Noin 44 neliömetrin tuvassa on paljaat hirsiseinät ja sen kahdella seinällä kiertävät pitkät penkit (Kuva 26). Tuvan ovelta päin katsottaessa vasemmalla seinällä on maalattu valkoisella maalilla Johannes (Juho) ja Olga Alkmanin pojan, Niilo Alkaman nimikirjaimet N.A. Hirsien päällä on ollut aikaisemmin seinäpahvit, mutta ne on poistettu museon toiminnan aikana (Simola 1997, 12). Poistetuista pahveista ja niiden päällä olleista tapeteista ei löydy kuvia tai muita dokumentteja, vaan ainoana merkinä niistä on hirsiin jääneet naulanreiät. Tuvan katossa on valkoinen hilseilevä maali. Tuvan vanha lattia on poistettu ja korvattu uusilla laudoilla lattiasienien hävittämisen yhteydessä 1970-luvulla.

Kuva 26. Tuvassa on vanha pirttipöytä ja sen kahta seinää kiertää pitkät penkit.

Rinnakkaishuoneet. Tupaa vastapäätä porstuan vasemmalla puolella sijaitsevat kaksi lähes samankokoista rinnakkaishuonetta. Rinnakkaishuoneet on merkitty rakennuspiirustuksiin numeroilla 1 ja 2. Perimmäiseen huoneeseen (2) johtaa ovi porstuan perällä sijaitsevasta keittiönä toimineesta porstuakamarista, kun taas toiseen rinnakkaishuoneista (1) pääsee kulkemaan heti eteisen eli porstuan vasemmalla puolella sijaitsevasta ovesta. Rinnakkaishuoneista on myös kulku toisiinsa (Kuva 27). Molemmissa huoneissa on nurkissa samannäköiset tulisijat.

Kuva 27. Rinnakkaishuoneista on kulku toisiinsa. Vasemman puoleinen ovi vie rinnakkaishuoneeseen (2.) ja oikean puoleinen ovi porstuaan.

Rinnakkaishuone 1. Porstuan vasemmalla puolella sijaitsevan huoneen pahviteutut seinät on tapetoitu vaalealla, kuvioidulla tapetilla. Tapettikerroksia raotettiin varovasti tulisijan vierestä, jolloin päällimmäisen tapetin alla olevan pahvin alta löytyi vielä kaksi tapettikerrosta ja alimmaisena yksi pahvi (Kuvat 28–30). Vanhin tapeteista on hyvin kulunut, mutta siitä on erotettavissa ohuita pystyraitoja ja ohuita kukkakuvioita. Tämän tapetin päällä on vaaleapohjainen tapetti, jossa on pieniä värikkäitä kukkakuvioita. Huoneen lautakaton päälle on asennettu noin 120 senttimetriä leveitä kuitulevypalasia. Harmaaksi maalattu lattia on rakennettu noin 25 senttimetriä leveistä laudoista.

Kuva 28. Rinnakkaishuoneesta (1.) löytyi kolme tapettikerrosta.

Kuva 29. Keskimmäinen tapetti.

Kuva 30. Alimmainen tapetti.

Rinnakkaishuone 2. Porstuakamarin viereisessä huoneessa on pinkopahviset seinät ja katto. Katto on värykseltään valkoinen ja seinissä on yksi tapettikerros, joka on kuviollinen ja sävyltään vaalean kellertävä. Tapetin katonrajaa kiertää kahden senttimetrin korkuinen kuviollinen boordinauha (Kuva 31). Myös tässä rinnakkaishuoneessa on leveät harmaaksi maalatut laudat lattialla, tosin lautojen maali on kuluneempi kuin viereisessä huoneessa.

Kuva 31. Rinnakkaishuone 2. katonrajassa kulkee ohut boordinauha.

Vauriot. Rinnakkaishuoneen (2.) oikeanpuoleisen ikkuna on vuotanut ja vuoto on aiheuttanut tapettiin kosteusvaurioita (Kuva 32). Vaurion aiheuttaja on korjattu, mutta ikkunan alla olevaan tapettiin on jäänyt tummia jälkiä vedestä sekä sienikasvustoa. Keittiössä tapetit ovat likaiset ja niissä on repeilyvaurioita (Kuva 21). Lisäksi tuvan katon maali hilseilee, mutta muuten sisätilat ovat hyvässä kunnossa.

Kuva 32. Rinnakkaishuoneen (2) oikean puoleinen ikkuna on vuotanut ja aiheuttanut tapettiin kosteusvaurioita. Sienten sijainnit on merkattu kuvaan ympyröillä.

Korjaussuunnitelma. Sisätiloissa säilytetään eri-ikäiset kerrostumat, kuten tapetikerrokset, listat, lattiat ja ovet. Rakennukseen jätetään myös näkyville ajan patina eikä siitä ole tarkoitusta saada uuden veroista, vaan eläminen saa näkyä materiaaleissa. Vaurioittava patina, kuten tapettien lika, tulee poistaa varovaisin keinoin kuivapuhdistusmenetelmin. Toisen rinnakkaishuoneen (2.) oikean puoleisen ikkunan alla oleva sieni poistetaan. Ikkunan alla olevia lian ja veden aiheuttamia jälkiä voidaan peittää tapetista pastelliväreillä häivyttäen, mutta kokonaan niitä ei saada poistettua.

4.8 Tulisijat ja hormit

Rakennuksessa on neljä tulisijaa, uunit molemmissa rinnakkaishuoneissa, matala liesi keittiössä sekä leivinuuni tuvassa (kuvat 33–36). Salinmäellä tuvan alkuperäinen uuni on purettu ja korvattu käyttötarpeiden muuttuessa uudella leivinuunilla. Uusi uuni ei muistuta ulkonäöllisesti vanhoja suuria avotakkoja eikä sitä voida myöskään käyttää hyväksi rakennuksen ikää määriteltäessä. Huoneessa (1.) on valkoinen, ohuesti rapattu tulisija, jossa on Porin Valun valurautainen uuninluukku. Samantyylinen valkoinen tulisija on myös vieressä sijaitsevassa rinnakkaishuoneessa 2. Tuvan leivinuunilla on oma piippu. Lopuilla kolmella tulisijalla on omat hormit, jotka vievät samaan piippuun yläpohjan kohdalla. Piippujen päälle on lisätty peltiset hatut.

Vauriot. Kummankin rinnakkaishuoneen tulisijassa on halkeamia, jotka ovat merkkejä niiden liikkumisesta. Koska uunit ovat muurattu osittain kiinni väliseiniin, vaikuttaa seinien liike myös muurauksiin. Seinien liikkuminen ja sitä kautta tulisijojen halkeilu on voinut aiheutua esimerkiksi hirsien painumisesta tai perustusten liikkumisesta. Hirsien kutistuminen, painuminen ja seinien tiivistyminen on luonnollista käyttäytymistä hirsirakennuksessa, mutta suurin hirsien kutistuminen on kuitenkin jo tapahtunut hirsien kuivuessa. Todennäköinen vaihtoehto on, että tulisijojen omat perustukset ovat myös liikkuneet roudan vaikutuksesta ja aiheuttaneet halkeilua. Muurauksien halkeilua seurataan kipsisiltojen avulla. Halkeamiin laitetaan kipsistä pienet sillat, joita tarkkaillaan vuoden ajan. Jos kipsisillat halkeavat, tulisijojen liikkuminen ei ole pysähtynyt vaan se jatkuu edelleen ja tarvitsee toimenpiteitä sen estämiseksi.

Kuva 33. Keittiön hella.

Kuva 34. Tuvan leivinuuni.

Kuva 35. Rinnakkaishuoneen 1. tulisija.

Kuva 36. Rinnakkaishuoneen 2. tulisija.

Korjaussuunnitelma. Halkeilemisen jatkuessa rinnakkaishuoneiden uunien perustukset sekä uuneissa kiinni olevien väliseinien perustukset suojataan roudalta. Tämä on helpointa tehdä silloin, kun lattiat ovat avattuina rungon korjausta varten. Rungon korjauksen yhteydessä tehtävät maankallistukset ohjaavat vesiä pois päin rakennuksesta, mikä myös vähentää perustusten lähellä tapahtuvaa routitumista. Jos halkeilu johtuu väliseinien hirsien painumisesta, vaihtoehtoina ei ole juuri muuta kuin antaa olla tai purkaa rinnakkaishuoneiden tulisijat ja muurata ne uudelleen hieman irti seinistä. Vanhat tulisijat pyritään kuitenkin säilyttämään mahdollisimman pitkään, ja koska halkeilu ei ole aiheuttanut murtumisvaaraa, tulisijat jätetään paikoilleen ja niiden kuntoa seurataan. Halkeamat aiheuttavat tässä vaiheessa kuitenkin tulipalovaaran, jos niitä käytetään. Sen takia ennen tulisijojen lämmittämistä nuohoojan tulee nuohota piiput ja palotarkastajan varmistaa tulisijojen paloturvallisuus.

4.9 Ikkunat ja ovet

Rakennuksen ikkunoista suurin osa on kuusiruutuisia. Poikkeuksena ovat kuistin neljä ikkunaa, joissa jokaisessa on yksitoista ikkunaruuutua, sekä oven päällä oleva puoliympyrän muotoinen ikkuna. Kaikki ikkunoiden puuosat on maalattu valkoisiksi. Rakennukseen käydään sisään keltaiseksi maalatusta vinolistoitettusta ovesta. Avokuistin aikana ulko-ovena toimi porstuaan johtava vaakalaudoitettu ovi, jonka yläpuolella on kolme ikkunaruuutua. Sisällä keittiössä ja rinnakkaishuoneissa on vaaleiksi maalatut peiliovet. Tupaan johtaa pystyyn asennetuista laudoista tehty matala pienaovi, joka on toiminut ulko-ovena ennen kuin muuta rakennusta oli pystytetty.

Keittiön ja sen vieressä olevan rinnakkaishuoneen (2.) ikkunat on kunnostettu 2000-luvulla ja ne ovat hyvässä kunnossa. Muut ikkunat on kunnostettu jo aikaisemmin vuonna 1995. Niiden maali on kulunut ja kittauksia on irronnut. Ikkunoiden puuosat ja lasit ovat hyvässä kunnossa, joten uusi öljymaali ja kittaus riittävät ikkunoiden kunnostamiseksi (Kuva 37). Ulko-oven maali on kulunut ja se vaatii uuden öljymaalin. Loput ovista ovat hyvässä kunnossa eivätkä tarvitse toimenpiteitä.

5 TYÖJÄRJESTYS JA RAKENNUKSEN HUOLTO

Kuistin räystäskouru tulee korjata heti, jotta saadaan ohjattua katolta tulevat vedet pois päin hirsiseinästä. Muuten työjärjestyksessä päärakennuksen kohdalla on ensimmäisenä rungon ja kivijalan korjaus sekä maanpinnan muokkaus, ja sen jälkeen vasta muut korjaukset, kuten vuorilaudoitus, ikkunat, ovet ja sisätilat. Tulisijojen perustukset korjataan samalla kun lattiat on avattu kengitystä varten.

Päärakennus tarvitsee korjaustoimenpiteiden lisäksi säännöllisesti tehtäviä huoltoja ja tarkastuksia. Pienet ongelmat kasvavat nopeasti suuriksi korjauksiksi ellei niitä korjata ajoissa. Suurissa korjauksissa usein menetetään historiallisesti arvokasta vanhaa materiaalia sekä lisäksi korjauksiin menevää rahaa. Vuosittain tehdyillä tarkastuksilla pystytään ennakoimaan ongelmakohtat, jotta ne eivät pääse etenemään liian pitkälle. Salinmäen päärakennuksen ja ulkorakennusten kunnosta huolehditaan tarkastamalla vuosittain katon kunto, salaojat, vesikourut, ulkoseinät, ikkunoiden ja ovien kunto sekä piippujen juuret tai muut katon läpiviennit. Myös rakennusten runkoja, tulisijoja, hormoneja ja sisätilojen pintoja tarkkaillaan niissä tapahtuvia muutoksia silmällä pitäen. Havaittujen ongelmien ja vaurioiden aiheuttajat selvitetään ja korjataan, ja vasta sen jälkeen korjataan aiheutuneet vauriot. Jos vaurioiden aiheuttajaa ei tiedetä ja korjata, ongelmat tulevat todennäköisesti uusiutumaan.

Salinmäen rakennusten ympärillä on paljon lehtipuita, jonka takia tulee huolehtia vesikouruihin tippuneiden lehtien ja roskien puhdistamisesta sekä syksyllä että keväällä. Näin varmistetaan, että syksyn sadevedet ja kevään sulamisvedet pääsevät valumaan esteettä maahan. Myös katot puhdistetaan sammaleesta ja lehdistä, jolloin niille saadaan lisää käyttöikää. Kattojen ja vesikourun puhdistamisessa katolta käsin on otettava huomioon tippumisen riski ja huolehdittava turvallisuudesta käyttämällä turvavaljaita ja tarraimella varustettua turvaköyttä. Matalassa rakennuksessa vesikourut voidaan puhdistaa myös maasta käsin kouruharjalla. (Ahonen 2008, 30–53.)

6 POHDINTA

Päärakennuksen korjaussuunnitelmat on tehty vanhaa kunnioittaen, konservoinnin näkökulmasta. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa rakennuksessa tehtävät korjaustoimenpiteet tehdään mahdollisimman vähäisin muutoksin, vanhat materiaalit pyritään säilyttämään eikä rakennuksesta yritetä saada uuden veroista, vaan ajan patina saa jäädä näkyville. Nämä konservoinnin perusajatuksot eivät aina kuitenkaan toteudu, vaan joskus niissä joudutaan joustamaan. Joissakin tilanteissa rakennusta turmelevia rakenteita joudutaan muuttamaan toisenlaisiksi, jotta niistä saadaan toimivia ja turvallisia, mutta kuitenkin rakennuksen ilmeeseen sopivia. Muutoksissa menetetään usein paljon vanhaa materiaalia ja samalla rakennuksen historia-arvoa, mutta se on hinta siitä, että loput rakennuksesta saadaan säilytettyä. Myös Salinmäen päärakennuksen kohdalla joudutaan antamaan periksi ja toteamaan, että vuorilaudoituksen kokonaan vaihtaminen on järkevämpi vaihtoehto kuin vanhan kunnostaminen paikkaamalla. Vuorilaudoituksen yksi tehtävä on toimia hirsirungon suojana eikä sen toimivuudessa kannata ottaa riskejä.

Korjaussuunnitelman yhdeksi haasteeksi muodostui myös vaurioiden tarkka kartoittaminen. Rakennuksen alapohja on niin matala, että sen kuntoa oli mahdotonta päästä tutkimaan ryömimällä talon alle. Parin lattialaudan irrottamisen jälkeen rakenteita pystyttiin tutkimaan päällisin puolin, mutta alimpiin kannattajiin ja lautoihin ei päästy käsiksi. Alapohjan kunto kokonaisuudessaan jäi toistaiseksi mysteeriksi ja se selviää lopullisesti vasta korjausvaiheessa, kun lattiarakenteet avataan kokonaan. Ilman tarkkaa vauriokartoitusta ei voida tehdä yksityiskohtaisia työohjeita, arvioida materiaalikuluja tai työhön kuluva tuntimäärää, joten ne kohdat täydennetään suunnitelmaan korjauksen ollessa käynnissä.

Ilman korjausta ja säännöllistä huoltoa Salinmäen tilan vanha asuinrakennus päättyisi lopulta korjauskelvottomaksi, aivan kuten mikä tahansa muukin rakennus. Tällä hetkellä tilanne ei ole kuitenkaan vielä mahdoton, vaan Salinmäen päärakennuksen vauriot ovat vielä korjattavissa ja yli sata vuotta vanha rakennus pelastettavissa.

LÄHTEET

- Ahonen, T. 2008. Talon huolto. Helsinki: Alfamer Oy.
- Hämäläinen, A. 1930. Keski-Suomen Kansanrakennukset. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimitus.
- Kolehmainen, A. 1979. Suomalainen talonpoikaistalo. Keuruu: Otava.
- Korhonen, T. Päivitetty 22.9.2006. Asuinrakennusten huonejaon kehityksestä. [Verkkoartikkeli]. Helsinki: Ympäristöministeriö ja Museovirasto. [Viitattu 22.10.2010]. Saatavana: http://www.rakennusperinto.fi/rakennusperintomme/artikkelit/fi_FI/Asuinrakennusten_huonejaon_kehityksesta/
- Kulttuuriympäristö rekisteriportaali: Muinaisjäännösrekisteri. 18.11.1997. [Verkkosivu]. Museovirasto. [Viitattu 13.10.2010]. Saatavana: http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx?sovellus=mjreki&taulu=T_KOHDE&tunnus=635010006
- Maankäyttö- ja rakennuslaki. 5.2.1999. [Verkkosivu]. Rakennustaiteen ja kaupunkikuvan vaaliminen 118§. Finlex-Valtion säädöstietopankki. [Viitattu 13.10.2010]. Saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>
- Korhonen, T. 22.9.2006. Asuinrakennusten huonejaon kehityksestä. [Verkkosivu]. Helsinki: Ympäristöministeriö ja Museovirasto. [Viitattu 16.12.2010]. Saatavana: http://www.rakennusperinto.fi/rakennusperintomme/artikkelit/fi_FI/Asuinrakennusten_huonejaon_kehityksesta/
- Korpelainen, H. (toim.) 17.12.1998. Valtioneuvoston arkkitehtuuripoliittinen ohjelma. [Verkkajulkaisu]. Taiteen keskustoimikunta ja opetusministeriö. [Viitattu 13.10.2010]. Saatavana : http://www.apoli.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/apoli/embeds/11232_SUOMI.pdf
- Koskela, K. 2003. Perinnemaalit ja puutalon rakenteellinen suojaus. Jyväskylä: Ilias Oy.
- Pirkanmaan 1. maakuntakaava. 1997. [Verkkajulkaisu]. Pirkanmaan liitto. [Viitattu 13.10.2010]. Saatavana: <http://www.pirkanmaa.fi/suomi/maakaava/mkaava/index.htm>
- Puurunen, H. 2000. Hirsitalon rungon korjaus. Korjauskortisto. Helsinki: Museovirasto.

- Rakennettu kulttuuriympäristö. 1993. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993 – luettelo. [Verkkosivu]. Museovirasto. [Viitattu 13.10.2010]. Saatavana: <http://www.nba.fi/rky1993/kohde655.htm>
- Rakennusjärjestysluonnos. 22.02.2007. [Verkojulkaisu]. Pälkäneen Kunta. [Viitattu 13.10.2010]. Saatavana: <http://www.palkane.fi/media/RakjLuonnos.pdf>
- Sarajas-Korte ym. 1988. Ars: Suomen taide 2. Keuruu: Otava.
- Simola, J. 1997. Pälkäneen kotiseutumuseon tulevaisuus: Museo-suunnitelma. Pälkäne-Seura r.y.
- Suomen rakentamismääräyskokoelma. 1998. Kosteus määräykset ja ohjeet. [Verkojulkaisu]. Ympäristöministeriö, Asunto- ja rakennus-osasto. [Viitattu 13.10.2010]. Saatavana: <http://www.finlex.fi/pdf/normit/1918-c2.pdf>
- Rahola, U. 2000. Ulkolaudoituksen korjaus. Korjauskortisto. Helsinki: Museovirasto.
- Vuolle-Apiala, R. 2008. Hirsityöt. 5. painos. Multikustannus Oy.
- Vuorensola, H. 1988. Pälkäneen historia II. Jyväskylä. Pälkäneen kunta.
- Vuorela, T. 1975. Suomalainen kansankulttuuri. 3. painos. Helsinki: WSOY.
- Zetterberg, P. Ei päiväystä. Dendrokronologia. [Verkojulkaisu]. Joensuun yliopisto: Dendrokronologian laboratorio. [Viitattu 22.10.2010]. Saatavana: http://www.joensuu.fi/eti/www_oma/pzetterberg/dendrochronology.zetterberg.ppt

LIITTEET

Liite 1. Jäljennös Kämpin tilan kauppakirjasta vuodelta 1888. (Pälkäne-Seuran arkisto)

Jhlj.

Tämän avonaisen kauppakirjan kautta myyn minä Johan Kustaa Matinpoika Kämpin omistamani puolen Kämpin perintö verotaloo Kolmas osan manttaalia Mälkilän kylässä Pälkäneen pitäjässä Pirkkalan Kihlakunnassa Hämeen läänissä, Talollisen Antti Altmanni Sipilälän Mälkilän kylässä Pälkäneen pitäjässä meitin välillämme suostuttu Kauppa summaa vastaan suurta viisi tuhatta ja yksi sata markkaa (5,100) suomen Rahassa jota Kauppa summaa mainittu ostaja Antti Altmanni Sipilä suprtti nyt oitis Kolme tuhatta ja Kuusi sataa (3,600) markkaa joka nyt kuitattu on ja se jäännös Kauppa summasta yksi tuhannen ja viisi sataa (1,500) markkaa saa seiso ostajalla Talossa sisällä viiden prosentin Korkoa vastaan sadalta vuodessa siksi kuin sitä ulos vaaditaan Tämän Johdosta luovutan minä itseni Edellä mainitusta puolesta Kämpin talosta Kaiken kanssa mitä sen ale nyt kuuluu ja mitä vasta edes laillisesti voittaa taidetaa sekä omistan sen saman Antti Altmanni Sipilälän nyt oitis vastaan otettavaksi kaiken vijan Kassa viljeltäväksi ja asuttavaksi niin kuin muunkin hyvin saadun omaisuuden siinä Reidassa Kuin se nyt on ja on Tämä Kauppa Kirja nimeni ale Kirjoituksella ja oma Käteisellä nimi merkki ale piirustamisella vahvistettu Joka vakuutetaan pälkäneeltä 30 päivä Kesä Kuta vuonna 1888.

Johan Kustaa matinpoika Kämpi
puum.

Edellä mainitun Kauppa Kirjan kanssa olen minä tyytyväinen sekä sitoun sitä Täyttämään Aika ja paikka kuten edelläkin

Antti Altmanni Sipilä
puum.
ALTMANN

Todistaavat:

Kaarle Plinkki.
Tiihalan kylästä
puum.

Torppari Hermanni Kokonjärvi
Tiihalasta
puum.

Pyyntöön päällen Kirjoitti
Erikkimikkola

Liite 2. Uudenkylän kartano jätettiin myyntiin vuonna 1912
(Pälkäne-Seuran arkisto)

Täten jätän omistamani *Uudenkylän Kartano*
Uudenkylän pöytäkirja

myytäväksi Helsingin Notariatoimiston kautta *Kuuden (6)*
kuukauden ajaksi *Rakos Savon räjän Kysymyksen* *(240 000) -*
markan hinnasta, taikka mahdollisesti vähemmästä minun hyväksymästä kauppasummasta; ja
sitoudun maksamaan välitysmaksuna $\frac{1}{2}\%$ myyntisummasta, kun kauppakirja tehdään.

Jos *Kartano* ~~kontrahtiajassa~~ myytäisiin ~~ainaan mainittua hintaa~~ ~~al-
tista, taikka~~ kontrahtiajan kuluutta henkilölle, joka toimiston kautta on saanut tietoja siitä,
on välitysmaksu myös suoritettava toimistolle. ~~Jollei tätä kontrahtia kuukaudesta ennen nyt
sitten kontrahtiajan loppua saata ylös, pysyy se voimassa edelleen vuoden ajan.~~

Helsinki 4 päivä *Tammikuuta* 1912.

Rakos Savon räjän Kysymyksen.

Todistavat:
Puoluekunta *August Karinen.*

Vakutetut rakennukset	Rakennustyyppi	Kattomäärä	Tilajien luk.	Tilajien ala m²	Asuin- rakennukset		Tulotason lu- toiset (hirsitys)		Vakutussumma
					Tuotantorakennus ja pöytäala m²	Pöytäala	Tuotantorakennus ja pöytäala m²	Tuotantorakennus ja pöytäala m²	
1 Asuinrakennus	hirs	päre	2	35					150.000
2 Navettarakennus	"	"		12					25.000
3 Saunarakennus u.l.	"	"	2						25.000
Rakennukset yhteensä mk									200.000